

Sisekaitseakadeemia

Shvea Järvet, Indrek Saar, Anne Valk, Mairit Kratovitš, Liina Tamm,
Ramon Loik, Tiina Karu, Kristel Toom, Riina Kroonberg, Vaiko Mäe,
Merike Lees, Tõnis Elling, Uno Silberg

**ÜLIÕPILASTÖÖDE KOOSTAMISE
JA VORMISTAMISE JUHEND**

Tallinn 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. ÜLIÕPILASTÖÖLE ESITATAVAD PÕHINÕUDED.....	5
1.1. Teadustöö kriteeriumid	5
1.2. Teadustöö stiil ja keel	6
1.3. Eetilised nõuded uurimistöö koostamisel	8
1.3.1. Üldised põhimõtted	8
1.3.2. Plagiaat ehk loomevargus	9
1.4. Teadusallikad ja infootsing	10
2. ÜLIÕPILASTÖÖDE LIIGID	12
2.1. Ainetöö.....	12
2.2. Kursusetöö	12
2.3. Lõputöö	12
2.4. Magistritöö.....	14
2.4.1. Magistritöö osad ja maht	14
2.4.2. Magistritöö kava.....	15
2.5. Teoreetilise, empiirilise ja õigusteadusliku üliõpilastöö erisused	15
2.6. Piiratud juurdepääsuga lõpu- ja magistritööd	17
3. ÜLIÕPILASTÖÖDE KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED	19
3.1. Tiitelleht.....	19
3.2. Annotatsioon	20
3.3. Sisukord	20
3.4. Terminite ja lühendite loetelu	21
3.5. Sissejuhatus.....	21
3.5.1. Sissejuhatus üldised põhimõtted.....	21
3.5.2. Aktuaalsus	22
3.5.3. Uudsus.....	22
3.5.4. Uurimisprobleem.....	22
3.5.5. Hüpotees.....	23
3.5.6. Uurimisküsimused.....	24
3.5.7. Eesmärk.....	24
3.5.8. Uurimisülesanded.....	25
3.5.9. Uurimismetoodika.....	25
3.5.10. Töö struktuur	25
3.6. Töö põhiosa	26

3.6.1. Teooria	26
3.6.2. Empiiriline uuring	28
3.6.2.1. Andmete kogumise meetodid.....	31
3.6.2.2. Andmete analüüsi meetodid	32
3.7. Kokkuvõte.....	34
3.8. Võõrkeelne resümee	34
3.9. Viidatud allikate loetelu.....	34
4. ÜLIÕPILASTÖÖDE VORMISTAMINE.....	36
4.1. Üldised vormistamisnõuded	36
4.2. Pealkirjade vormistamine	36
4.3. Tabelite ja jooniste vormistamine.....	36
4.4. Valemite vormistamine.....	39
4.5. Loetelude vormistamine	39
4.6. Tsitaadi ja refereeringu vormistamine	40
5. VIITAMINE.....	42
5.1. Tekstisisese viitamise üldised põhimõtted.....	42
5.2. Viitamine raamatule.....	45
5.3. Viitamine kogumikule	45
5.4. Viitamine entsüklopeediale, sõnastikule ja leksikonile	46
5.5. Artikkel	47
5.6. Artikkel ajalehest	48
5.7. Õigusaktid ja dokumendid	49
5.8. Kohtulahendid.....	50
5.9. Standardid	51
5.10. Publitseerimata allikad.....	51
5.11. Internetiallikad	52
5.12. E-kirjad ja intervjuud	53
5.13. Vahendatud viitamine	54
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	56
Lisa 1. Annotatsiooni näidis.....	61
Lisa 2. Lõputöö tiitellehe näidis.....	62
Lisa 3. Magistritöö tiitellehe näidis.....	63
Lisa 4. Tekstisisene viitamine Wordi abil.....	64

SISSEJUHATUS

Sisekaitseakadeemia üliõpilastööde koostamise ja vormistamise juhend on kohustuslik kõikidele akadeemia õppuritele ning kõik kirjalikud tööd (kaasa arvatud lõpu- ja magistritööd) koostatakse ja vormistatakse selle juhendi järgi.

Juhend on täitmiseks ka õppejõududele, lõpu- ja magistritööde juhendajatele, retsensentidele ja komisjoniliikmetele, kes jälgivad kõikides kirjalikes üliõpilastöodes juhendi nõuete täitmist.

1. ÜLIÕPILASTÖÖLE ESITATAVAD PÕHINÕUDED

1.1. Teadustöö kriteeriumid

Üliõpilase uurimuslik töö näitab, millisel määral oskab selle koostaja otsida ja analüüsida teemakohaseid fakte ja teoreetilisi seisukohti, valida adekvaatseid uurimismeetodeid ning analüüsida ja tõlgendada tulemusi. Teadustöö, sealhulgas üliõpilastöö, peab selgelt näitama autori uudset panust teadmiste otsingul, kasutamisel, süstematiseerimisel, analüüsimisel ja hindamisel. Seepärast peavad üliõpilastööd, eriti kursuse-, lõpu- ja magistritööd, vastama üldistele teadustöö kriteeriumitele, mille peamised nõuded on (Aarma & Kalle, 2003, lk 67–88) loetletud allpool.

Uudsus – teaduslikkuse tähtsaim tunnus on tulemuste algupärasus ning töö peab sisaldama esimest korda saadud tulemusi või võrdlust varasemate uuringute tulemustega.

Objektiivsus – uuritavat käsitletakse nii, nagu see tegelikkuses on. Töös tehakse järeldusi, mida kogutud andmestik eeldab ja võimaldab, hoolimata sellest, kas need on kooskõlas üldlevinud arusaamade, tavade, teiste autorite ja vastava ala autoriteetide arvamusega või uurija isiklike seisukohtadega.

Tõestatavus – teadustöös esitatud väited ja järeldused peavad olema kontrollitavad ning samad arutlus- ja argumenteerimiskäigud korratavad. Kõikides töödes ei ole tulemusi võimalik matemaatiliselt tõestada ning uuringutes, kus eksperimente või nendega sarnaseid meetodeid kasutada ei saa, jääb väidete tõestamise olulisimaks aspektiks loogilise analüüsiga saadud, korrastatud ja argumenteeritud info ja arutluste loogiline struktuur.

Kontrollitavus – uuringu aluseks olevad teoreetilised seisukohad, mõisteseletused, arvandmed, joonised ja fotod, mida töö autor pole loonud, peavad olema viidatud algsele autorile, et neid oleks vajaduse korral võimalik allikate järgi kontrollida või lisainformatsiooni leida.

Täpsus – töös kasutatavad mõisted defineeritakse ja neid kasutatakse üheselt kogu töös. Täpsus väljendub eelkõige kasutatavate mõistete selges eristamises ja nende ühtses kasutamises. Oluline on ka kvantitatiivne täpsus: esitatud andmed, valemid, arvutused ja arutluskäigud peavad olema täpsed. Tõestatavus, kontrollitavus ja

täpsus on tihedalt seotud. Sama uuringut peavad saama korrata teised uurijad, kes võiksid jõuda samade tulemuste ja järeldusteni.

Süsteemsus – kõik uurimistöös kasutatavad mõisted, terminid ja teooriad peavad kuuluma süsteemi ja moodustama ühtse terviku. Erinevad väited ja argumendid tuleb ühendada vastuoludeta süsteemiks.

Kriitilisus – teadustöö koostamisel on oluline uurija kriitiline suhtumine nii teiste autorite kui ka oma järeldustesse. Teadustöö ei tohi esitada ainult ühe koolkonna, autori või asutuse seisukohti, vaid viidatakse ka vastaspoole seisukohtadele. Kriitilisus teadustöös peegeldab kaht tahku: kriitilisus kasutatavate allikate ja kriitilisus kirjutatava materjali suhtes. Olemasolevad seisukohad käsitletavas küsimuses tuleb hoolikalt läbi mõelda ning vältida meelevaldseid järeldusi, puudulikult tõestatud väiteid jt. Ka oma seisukohtades tuleb olla kriitiline, ükskõik kui väärtuslikuna enese mõtted ka ei tunduks. Töö kirjutamiseks peab valima usaldusväärsed allikad, mis on teaduslikud ja sobivad töö teemaga. Näiteks ei sobi teadustöö teoreetilisteks allikateks paljud populaarteaduslikud ajakirjad või internetiartiklid, samas võib neid taustateadmiste saamiseks kasutada, kui kirjutatusse suhtutakse kriitiliselt.

Selektiivsus – töö kirjutamisel pühendatakse konkreetsele probleemile ja valitakse teadusuuringuks kõige sobivamad meetodid. Ükski meetod iseenesest ei ole vale, kuid sobimatu meetodi valik võib viia ebakorreksete tulemusteni.

Kursuse-, lõpu- ja magistritööd koostades tuleb pidevalt jälgida teadustöö üldisi kriteeriume, kuid lisaks nendele tuleb arvesse võtta Sisekaitseakadeemias väljatöötatud lõpu- ja magistritööde hindamiskriteeriume.

1.2. Teadustöö stiil ja keel

Üliõpilastöö kirjutatakse üldjuhul eesti keeles, lauseehitus ja kirjavahemärkide kasutamine peab vastama eesti õigekirjareeglitele.

Kirjaliku üliõpilastöö keelekasutus on teaduslik. Keelekasutusviisina on teaduslikkuse tunnused neutraalsus, impersonaalsus, täpsus, asjalikkus ja süsteemsus. Teadustekst ei tohi olla liiga emotsionaalne ega isikust lähtuv, see peab olema võimalikult kergesti loetav ja loogiline. (Kasik, 2007, lk 110)

Tabelis 1 on esitatud mitteteadusliku ja teadusliku keelekasutuse näited. Kirjutamisel tuleb silmas pidada järgmisi nõudeid:

- korrektne ja ühtne keelekasutus;
- üldtunnustatud terminoloogia ja lühendite kasutamine;
- paljusõnalisuse, sõnakorduste ja võõrsõnadega liialdamise vältimine;
- kõne- või konspektistiili, liigse lakoonilisuse vältimine;
- slängi ja emotsionaalsete väljendite vältimine;
- fakti ja arvamuse eristamine;
- bürokraatliku kõneviisi vältimine;
- õpetliku stiili vältimine;
- ilukirjandusliku stiili vältimine.

Tabel 1. Mitteteadusliku ja teadusliku keelekasutuse näited (autorite koostatud)

Ebakorrektne	Korrektne
See uuring ei õnnestunud.	See uuring ei tõestanud töös püstitatud hüpoteesi.
Mittekasumlik sektor ja demokraatia konsolideerimine.	Mittetulundussektor ja demokraatia kindlustamine.
Käesolevas töös sooviksin teile teada anda, kui keeruline ja komplitseeritud on ühe organisatsiooni kompleksne juhtimine.	Organisatsiooni terviklik juhtimine on keeruline.
See meetod on täiesti okei.	See meetod on asjakohane.
Küll aeg toob arutust.	Aja jooksul võivad ilmnedä täiendavad asjaolud.
Autori poolt uuritavas organisatsioonis viidi läbi juhtimise ümberkorraldamine ning sooritati mitmete ametnike üleviimine teisele ametikohale.	Organisatsioonis korraldati juhtimine ümber ja mitu ametnikku viidi üle teisele ametikohale.
Motiveerige ja tunnustage töötajaid ...	Töö autor soovitab edaspidi ...

Kõneviis, milles töö kirjutatakse, peab olema ühtne kogu töö ulatuses. „Mina” ja „meie” vormi vältimiseks on soovitatav kasutada umbisikulist tegumoodi (nt „töös käsitletakse, uuritakse”) ja kindlat kõneviisi.

Kirjavigade leidmiseks tuleb kasutada vastavat arvutiprogrammi. Vajaduse korral tuleb vaadata eesti keele seletavat sõnaraamatut, võõrsõnade leksikoni, õigekeelsussõnaraamatut, eriala sõnaraamatuid jm. Tasuta keelenõu saab Eesti Keele Instituudist.

1.3. Eetilised nõuded uurimistöö koostamisel

1.3.1. Üldised põhimõtted

Teadusliku uurimistöö ja üliõpilastöö koostamisel tuleb järgida eetilisi põhimõtteid. Tähtis on ausus, privaatsus, anonüümsus ja konfidentsiaalsus. Igas inimuuringutega kokkupuutuvas valdkonnas (nt sotsioloogia või psühholoogia) tuleb uuritavaid informeerida kõigest, mis uuringu jooksul toimub või võib juhtuda.

Oluline on meeles pidada, et kui uurimuses kasutatakse andmeid, mis on kogutud mõne teise uuringu käigus, tuleb andmete kogujalt selleks luba küsida. Luba ei ole vaja, kui tegemist on avaliku andmebaasiga (nt mõne ministeeriumi või muu ametiasutuse kodulehel olev statistika, statistikaameti andmebaas), kuid töös tuleb viidata, kust autor on andmed saanud.

Kui soovitakse teha uurimus mõnes organisatsioonis, tuleb organisatsiooni esindajalt selleks luba küsida. Luba tuleb küsida ka siis, kui üliõpilane selles asutuses töötab või käis praktilal ja tema käsutuses olid organisatsiooni dokumendid või organisatsioonisiseseks kasutamiseks mõeldud muud andmed.

Andmekaitseinspeksioon on põhjalikult avanud, kuidas töötada uuringu käigus delikaatsete isikuandmetega. Juhul kui on vaja taotleda Andmekaitseinspeksioonist uuringu jaoks luba, korraldab Sisekaitseakadeemia poolt allkirjastamise õppekava juht.

Kui uurimistöö käigus soovitakse Politsei- ja Piirivalveametis (edaspidi *PPA*) teha küsitlust või intervjuud, tuleb PPA uurimistööde kooskõlastamise komisjonile esitada taotlus. Selles tuleb võimalikult täpselt märkida töö eesmärk, hüpoteesid, kasutatav meetoodika, uuritava sihtrühma kirjeldus (küsitletavate isikute ring) ja küsitlusmeetoodika ning uurimuse praktiline kasu PPA-le. Taotlus ja küsimused esitatakse ppa@politsei.ee.

Anonüümsuse huvides ei avalikustata tavaliselt uuringus osalejaid nimeliselt. Erandiks võivad olla ametiisikud (ekspertid), kes ei vahenda oma isiklikku, vaid ametlikku seisukohta, kuid ka sellisel juhul peab eksperdi käest küsima, kas ta eelistab osaleda uuringus nimeliselt või jääda anonüümseks. Kindlasti tuleb eksperdiga käest küsida, kas töös kasutatavad intervjuu tsitaadid seotakse eksperdiga. Üks võimalus on eksperdid nimeliselt töös välja tuua, kuid jätta konkreetsed tsitaadid anonüümseks.

1.3.2. Plagiaat ehk loomevargus

Plagiaat ehk loomevargus on teiste autorite kirjutiste, nende osade või neis sisalduvate põhiideede esitamine oma üliõpilastöös (seminaritöö, ainetöö, referaat, essee, praktika aruanne, lõpu- ja magistr töö jt) nii, et teiste inimeste loodu on omistatud endale. Loomevargus on:

- teis(t)e isiku(te) töö muutmata kujul kasutamine ilma neile viitamata (nt tsitaadid teiste töödest, meetodika kirjeldus, statistilised andmed, aruanded, suulised ettekanded);
- teis(t)e isiku(te) loome refereerimine ilma viitamata (teiste inimeste mõtete esitamine ümbersõnastatult või kokkuvõtlikult on loomevargus, samuti tuleb teistest keeltest tõlgitud tekstide puhul viidata nende autorile);
- teis(t)e isiku(te) avaldamata tähelepanekute, tulemuste või ideede keelatud laenamine.

Eneseplagiaat on see, kui iseenda töö esitatakse uuesti ilma viiteta oma eelmisele tööle (nt lõputöö osade üksühene kopeerimine magistr töö). Kui üliõpilane soovib koostada magistr töö oma varem kaitstud lõputöö teemal, siis peab ta oma eelmise töö osadele viitama. Kindlasti tuleb aga magistr töö vältida oma lõputöö osade suuremahulist tsiteerimist (eriti teooria osas). Lubatud on lõputöö uuringu põhitulemuste refereerimine magistr töö, kuid kindlasti tuleb viidata varasemale tööle.

Plagieerimine ei pruugi alati olla tahtlik. Loomevarguseks võib nimetada ka seda, kui moonutatakse teise autori mõtet, sest kirjutaja ei saanud kirjutatu mõttest täpselt aru. Tahtmatu plagieerimine võib väljenduda ka puudulikus viitamisoskuses. Seetõttu on üks kõige olulisemaid teadustöö kirjutamise oskusi korrektselt viidata teiste autorite andmetele, tekstidele ja tsitaatidele. Näiteks kui üliõpilastöös kasutatakse tsiteerimist (sõna-sõnal teksti ümberkirjutamine), kuid jutumärgid jäetakse ära, jättes mulje refereerimisest, siis loetakse seda plagiaadiks (vt ptk 4.7).

Loomevargust (sh tahtmatut) saab ennetada, kui täpselt kinni pidada kirjalike tööde vormistamise ja viitamise korrast. Kahtluse korral tuleb alati pigem viidata kui jätta viitamata. Viite koostamisel peab lähtuma põhimõttest, et see sisaldaks kõiki elemente, mis võimaldavad allikat kindlaks teha ja seda kontrollida.

Sisekaitseakadeemias kehtib õppuri õppetegevuses vääritud käitumise ning üliõpilastöös leiduvate loomevarguste juhtumite menetlemise kord. Õppejõududel on kohustus jälgida üliõpilastööde sisu ning vormi vastavust esitatud nõuetele ning pöörata tähelepanu akadeemiliste tavade rikkumisele.

Iga üliõpilane kinnitab lõpu- ja magistritöö annotatsioonilehel allkirjaga, et tema esitatav töö on originaallooming ega sisalda teiste autorite viitamata loomingut. Kõikidele eelkaitsmisele esitatud lõpu- ja magistritöödele korraldab õppekava juht plagiaadituvastuse kontrolli vastava plagiaadituvastusprogrammiga, mille raport esitatakse koos tööga (eel)kaitsmiskomisjonile. Lõpu- või magistritöö kaitsmise komisjon võib tühistada oma otsuse töö kaitsmistulemuse kohta, kui pärast kaitsmist ilmneb, et töös on loomevargus. Lõpu- või magistritöö plagiaadiks tunnistamise võib alata oma kirjaliku esildisega õppeprorektorile iga teovõimeline füüsiline või juriidiline isik, kes asjaolu tuvastab.

1.4. Teadusallikad ja infootsing

Lõpu- ja magistritööd on teaduslikud tööd ja seetõttu eeldab nende kirjutamine tuginemist teadusmaterjalidele. **Teadusallikaks** peetakse eelretsenseeritud (st teiste teadlaste poolt läbivaadatud ja heakskiidetud) allikat (nt raamatud, monograafiad, teadusartiklid, kogumikud, entsüklopeediad), mille on publitseerinud usaldusväärne kirjastaja. Teadusallikateks ei peeta õpikuid, käsiraamatuid, juhendmaterjale, seadusi, direktiive, asutuste dokumente, ajalehti ja ajakirju, mis ei ole eelretsenseeritud (nt Maksumaksja, Radar, Häire 112, Vanglaekspress, Sõdur).

Teadusmaterjalil peavad olema seega järgmised tunnused:

- **teadusallikas vastab teadustöö kriteeriumidele** (vt ptk 1.1): selles on olemas korrektsed viited, kasutatud allikate loetelu, erialased mõisted jne;
- **teadusallikas on eelretsenseeritud**: teadusmaterjalides olevat sisu ja kvaliteeti on kontrollinud ja retsenseerinud teised teadlased;
- **väljaandja**: allika autor või kirjastaja on usaldusväärne, näiteks mõni tuntud teaduskirjastus (nt SAGE, Emerald, Oxford) või oma valdkonnas tunnustatud autor;
- **teadusallikal on selgelt eristatav struktuur**: välja on toodud teoreetiline taust, uuringu tegemise põhimõtted, uuringu tulemused ja kokkuvõte uurimusest.

Allika kvaliteeti saab määrata ka selle järgi, kui palju on sellele viidatud teistes töedes. Viitamiste arvu saab kontrollida erinevate abivahendite kaudu (nt Google Scholar, Thompson Reutersi Web on Science, RefWorks, EndNote), aga silmas tuleb pidada, et viitamissüsteemid annavad ühele ja samale materjalile erinevaid tulemusi, kuna nende võrdlusmaterjal on erinev.

Teadusallikate infootsingul kaalutakse, milline teadusallikas töösse sobib. See sõltub töö kesksest teemast. Enne materjali otsimist tuleb teha eeltööd:

- välja kirjutada oma töö teemat puudutavad peamised märksõnad (sh võõrkeelsed), et teadusallikate andmebaasist saaks nende alusel allikaid leida;
- selgitada välja, millistest kohtadest hakatakse infot otsima (andmebaasid, raamatukogude kataloogid jne).

Teadusliku informatsiooni leidmiseks on väga palju võimalusi. Näiteks saavad kogenud teadustööde kirjutajad otsida infot teaduslikest täistekstandmebaasidest (nt Ebsco Host Web, Sage Journals Online, Emerald Insight, Science Direct) ja muudest teadusmaterjale käsitlevatest otsikeskkondadest (nt Google Scholar, Directory of Open Access Journals).

Sisekaitseakadeemia õppureil ja töötajail on kõige lihtsam info otsimisel ja kasutusvõimaluste uurimisel kasutada Sisekaitseakadeemia raamatukogu teenuseid. Ka suuremad Eesti teadusraamatukogud (Rahvusraamatukogu, Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu ja Tartu Ülikooli Raamatukogu) on kõigile soovijaile avatud. Raamatukogude kasutamistingimuste kohta saab infot nende koduleheküljelt.

2. ÜLIÕPILASTÖÖDE LIIGID

2.1. Ainetöö

Õpingute jooksul on erinevates õppeainetes vaja teha iseseisvaid kirjalikke töid: essee, referaat, praktikaaruanne, õpimapp, lühiuuring, kaasus, mõistekaart, analüüs jne. Kirjaliku töö puhul on selle nõuded ja hindamiskriteeriumid esitatud aineprogrammis ja/või kalenderplaanis, praktikaprogrammis või kolledži praktikajuhendis. Iga ainetöö juures hinnatakse nii töö sisulist kui ka vormistuslikku osa. **Iga kirjalik töö, mille üliõpilane õpingute jooksul iseseisvalt teeb, peab olema viidatud ja vormistatud käesoleva juhendi järgi.**

2.2. Kursusetöö

Kursusetöö on empiiriline lühiuurimus, mis tähendab ühe või mitme teadusmeetodi kasutamist (nt dokumendianalüüs, intervjuud, ankeetküsitlused) ja peamiste tulemuste esitlemist. Empiiriline lühiuuring tehakse teadustöö põhimõtete alusel: praktiseeritakse erinevate teadusallikate otsimist ja analüüsimist, üldistamist ja järelduste tegemist.

Kursusetöö eesmärk on valmistada üliõpilased ette lõputöö kirjutamiseks. Tihti jätkavad üliõpilased valitud kursusetöö teemaga lõputöös ning mõnikord isegi magistritöös. Kursusetöö teema pakub üliõpilane välja ise või valib selle kolledži pakutud teemade hulgast. Kursusetöö nõuded leiab kursusetöö programmist, kus on esitatud nõuded töö sissejuhatusel, teoreetilisel ja empiirilisel osal, tulemuste esitamisel ja analüüsile, vormistuslikule küljele, kokkuvõttele ja töö ülesehitusele tervikuna. Valminud kursusetöö maht on 20–25 lehekülge (umbes 27 000 – 35 000 tähemärki ilma tühikuteta).

2.3. Lõputöö

Lõputöö on teoreetilise, empiirilise või rakendusliku suunitlusega teaduslik töö, kus üliõpilane demonstreerib omandatud erialaseid teadmisi, loogilist mõtlemist, argumenteerimisoskust ja oma seisukohtade põhjendamise oskust. Lõputöös keskendub üliõpilane mõne aktuaalse erialase probleemi praktilisele ja teoreetilisele analüüsile, õpib süvendatult otsima, refereerima ja analüüsima teaduslikku erialakirjandust ning võrdlema seal leiduvaid tulemusi oma uuringu tulemustega. Lisaks õpib üliõpilane lõputöö kirjutamise ajal kasutama teadusandmebaase, teadusmaailmas aktsepteeritud andmete kogumise ja analüüsimise meetodeid, üldistama saadud teavet ja kirjutama kokkuvõtlikult saadud tulemustest tervikliku uurimistöö ning tegema uuringu tulemustest lähtuvaid järeldusi.

Lõputöö maht õppekavas on 8 EAP-d, kusjuures 1 EAP on 26 tundi keskmise üliõpilase tööd.

Lõputöö juhendamine on reguleeritud Sisekaitseakadeemia lõputööde koostamise ja kaitsmise korras. Juhendaja(d) peavad lähtuma Sisekaitseakadeemia üliõpilastöödele esitatavatest nõuetest. Töö tehniline külge (vormistamine, viitamine ja õigekiri) jääb üliõpilase vastutusalasse ja selle korrektsuse eest juhendaja(d) ei vastuta.

Lõputöö nõuded leiab lõputöö programmist, kus on esitatud nõuded sissejuhatusel, teoreetilisele ja empiirilisele osale, tulemuste esitamisele ja analüüsile, vormistuslikule küljele, kokkuvõttele ja töö ülesehitusele tervikuna.

2.3.1. Lõputöö osad ja maht

Lõputöö osad on tiitelleht, annotatsioon, sisukord, vajaduse korral mõistete ja lühendite loetelu, sissejuhatus, töö põhiosa (üldjuhul kaks kuni neli peatükki), kokkuvõte, ingliskeelne resümee ehk *summary*, viidatud allikate loetelu, vajaduse korral tabelite ja jooniste loetelu ning lisad.

Valmis lõputöö maht alates sissejuhatusel kuni viidatud allikate loeteluni on 35–40 lehekülge (umbes 48 000 – 55 000 tähemärki ilma tühikute ja lisadeta). Lõputöö mahust jäävad välja tiitelleht, annotatsioon, sisukord, mõistete ja lühendite loetelu, viidatud allikate loetelu, tabelite ja jooniste loetelu ning lisad.

2.3.2. Lõputöö kava

Lõputöö kava koostamine ja esitamine on vajalik lõputöö teema ja juhendaja kinnitamiseks. Selleks on vajalik juhendaja kirjalik nõusolek ja nõuetele vastav kava. Lõputöö kavasisid ja juhendajate sobivust (hariduslikku kvalifikatsiooni ja pädevust teemas) hindab selleks moodustatud komisjon.

Kava kohustuslikud osad on lõputöö esialgne pealkiri koos lühikese teemavaliku põhjendusega, lõputöö aktuaalsuse ja uudsuse põhjendus, keskne uurimisprobleem, vajaduse korral hüpotees või uurimisküsimused, töö eesmärk ja selle saavutamiseks vajalikud uurimisülesanded, meetodika kirjeldus, esialgne struktuur ning kasutatavate allikate loetelu. Lõputöö kava ligikaudne pikkus on kuni neli lehekülge. Lõputöö kava koostab üliõpilane iseseisvalt, kuid see tuleb läbivaatamiseks esitada juhendajale.

2.4. Magistritöö

Magistritöö on rahvusvahelistele teadustöödele esitatavatel nõuetel põhinev iseseisev uurimistöö, mida koostatakse juhendaja juhendamisel. Magistritöö teema peab olema vastavuses õppekava sisuga ning keskenduma sisejulgeoleku valdkonna arendamisele. Magistriõppe õpingud lõpevad magistritöö kaitsmisega. Eduka kaitsmise järel antakse üliõpilasele magistrikraad sotsiaalteadustes (MA). Magistritöö koostamine õpetab üliõpilasele iseseisvat teadusandmebaaside kasutamist ja allikate relevantsuse hindamist, analüüsi- ja sünteesioskust, eneseväljenduse oskust, loogilist mõtlemist, argumenteerimisoskust, andmete kogumise ja analüüsimise meetodeid ning oskust üldistada teavet, kirjutada kokkuvõtlikult saadud tulemustest terviklikku teadustööd ning teha uuringu tulemustest lähtuvaid järeldusi ja rakenduslikke ettepanekuid. Magistritöö maht õppekavas on 30 EAP, kusjuures 1 EAP tähendab magistrandile 26 tundi iseseisvat tööd.

Magistritöö juhendamine on reguleeritud. Sisekaitseakadeemia magistritööde koostamise ja kaitsmise korras. Juhendaja(d) peavad lähtuma Sisekaitseakadeemia üliõpilastöödele esitavatest nõuetest. Töö tehniline külg (vormistamine, viitamine ja õigekiri) jääb magistrandi vastutusalasse ja selle korrektsuse eest juhendaja(d) ei vastuta.

Magistritöö nõuded leiab magistritöö programmist, kus on esitatud nõuded sissejuhatusel, teoreetilisele ja empiirilisele osale, tulemuste esitamisele ja analüüsile, kokkuvõttele ja töö ülesehitusele tervikuna.

2.4.1. Magistritöö osad ja maht

Magistritöö osad on tiitelleht, annotatsioon, sisukord, vajaduse korral mõistete ja lühendite loetelu, sissejuhatus, töö põhiosa (üldjuhul kaks kuni neli peatükki), kokkuvõte, ingliskeelne resümees ehk *summary*, viidatud allikate loetelu, vajaduse korral tabelite ja jooniste loetelu ning lisad.

Valmis magistritöö maht alates sissejuhatusel kuni viidatud allikate loeteluni on 60–80 lehekülge (umbes 85 000 – 110 000 tähemärki ilma tühikute ja lisadeta). Magistritöö mahust jäävad välja tiitelleht, annotatsioon, sisukord, mõistete ja lühendite loetelu, viidatud allikate loetelu, tabelite ja jooniste loetelu ning lisad.

2.4.2. Magistritöö kava

Magistritöö esialgse kava esitab magistrant sisseastumise ajal, kuid seda arendatakse ja kaitstakse esimesel semestril õppetöö jooksul. Hiljemalt esimese semestri lõpuks esitab magistrant kaitstud kava koos juhendaja allkirjastatud nõusolekuga instituuti. Teise semestri alguses kinnitab komisjon magistrandi teema ja juhendaja.

Magistritöö kava kohustuslikud osad on magistritöö teema koos selle aktuaalsuse põhjenduse ja lühiülevaatega uurimisvaldkonnas varem tehtud uurimistöödest, keskne uurimisprobleem, vajaduse korral hüpotees või uurimisküsimused, töö eesmärk ning eesmärgi saavutamiseks vajalikud uurimisülesanded, meetodika põhjendus (uurimisstrateegia, valim, andmete kogumise meetod ja andmete analüüsi meetod), esialgne struktuur koos peatükkide ja alapeatükkide pealkirjadega ning kasutatavate allikate loetelu. Magistritöö kava ligikaudne maht on 5–8 lehekülge (umbes 7500 – 12 000 tähemärki ilma tühikuteta).

2.5. Teoreetilise, empiirilise ja õigusteadusliku üliõpilastöö erisused

Sisekaitseakadeemias kirjutatakse mitmesuguse suunitlusega üliõpilastöid ning olenevalt nende tööde fookusest on vajalik enne läbi mõelda, mida üks või teine suunitlus töö kirjutajalt eeldab (vt tabel 2).

Teoreetilise töö puhul tuginetakse olemasolevatele teoreetilistele käsitlustele ja/või uuringutele ning nende põhjal kujundatakse **uudne lähenemine** uurimisprobleemile. Erinevaid käsitlusi analüüsitakse võrdlevalt ja kriitiliselt ning nende põhjal töötatakse välja täiesti uudne uurimisprobleem, mille alusel tehakse iseseisvaid järeldusi ning arendatakse edasi senist teadmist. Teoreetilise teadustöö puhul on väga oluline piisava hulga (magistritöös minimaalselt 60 ja lõputöös 40) teadusallikate läbitöötamine, sest selle töö liigi puhul on suurim oht langeda allikate refereerimise ja kirjeldamise tasandile. Seega nõuab teoreetilise uurimise kirjutamine tavapärasest suuremat erialaste teadusallikate tundmist ning analüüsioskust, et töö oleks analüütiline, pakuks piisavalt autori tõlgendusi ja seisukohti ning vastaks teadustöö nõuetele.

Empiirilise lõpu- või magistritöö puhul esitatakse teiste autorite teoreetilisele käsitlusele või empiirilistele uuringutele tuginedes oma probleemipüstitus, mille kontrollimiseks tehakse uuring, et valitud nähtust uudse nurga alt kirjeldada. Empiirilise uuringu andmete saamiseks kasutatakse kvalitatiivseid ja/või kvantitatiivseid meetodeid. Empiiriliste tööde

puhul on eriti oluline andmekogumis- ja analüüsimeetodite kasutamise oskus. Empiirilises töös on vajalik kirjeldada uuringu protsessi, kasutatud andmekogumis- ja analüüsimeetodite valikukriteeriume (tuleb põhjendada, miks valiti just sellised meetodid ja mitte teised), välja tuua uuringu käigus tekkinud probleemid ja kõik muud olulised aspektid, mis võivad uuringu tulemusi mõjutada, sest empiirilise uuringu suurim oht on ebakorrektnete meetodite kasutamine ja seetõttu moonutatud ja /või valede tulemuste saamine.

Rakendusliku lõpu- või magistritöö puhul esitatakse samuti teoreetiline käsitlus ja tehakse empiiriline uuring, kuid erinevalt empiirilisest tööst, kus esitatakse üldjuhul ettepanekud millegi parandamiseks, töötatakse rakendusliku töö puhul teooria ja uuringu tulemuste sünteesi põhjal välja mingi praktiline rakendus (nt juhend, süsteem, mudel, kontseptsioon) koos rakendusjuhisega. Samuti esitatakse rakenduse edasise katsetamise ja hindamise kava. Rakenduse väljatöötamise protsess ja selle analüüs esitatakse töös üldjuhul eraldi peatükina või empiirilise peatüki alapeatükina ja rakendus töö lisana. Suurim ohukoht on rakendusuuringu puhul see, et lõpu- või magistritööga soovitakse lahendada igapäevatööga seotud rutiinseid küsimusi, mistõttu ei ole võimalik anda tööle piisavat teaduslikku alust, seda eelkõige teadusallikate vähesuse või puudumise tõttu.

Õigusteadusliku töö erinevus teistest teadustöödest seisneb selles, et õigusteaduslik uurimus keskendub õigusliku probleemi või küsimuse lahendamisele. Uuringu käigus tuleb kirjutajal analüüsida olemasolevaid õigusteoreetilisi käsitlusi, õigusakte ja muid õiguslikke allikaid (nt õiguskirjandus, õigusteaduslike ajakirjade (nt *Juridica*, *Juridica International*) artiklid, seadused, määrused, seaduste seletuskirjad, kohtulahendid, Euroopa Liidu dokumendid ja rahvusvahelised lepingud). Korrekse õigusteadusliku töö tunnuseks on analüütilisus ning töös kasutatavate allikate ja seisukohtade kriitiline ja objektiivne käsitlemine. Õigusteaduslikus töös on lihtsam formuleerida küsimus kitsalt ja analüüsida seda põhjalikult, nii on võimalik keskenduda konkreetsele teemale ja välja pakkuda lahendused neid põhjalikult argumenteerides.

Õigusteadusliku töö koostamisel tuleb õigusakti tõlgendada ja õigusteaduslikku allikat (vajaduse korral ka õigusakti) kriitiliselt analüüsida. Sageli sisaldab õigusteaduslik töö õigusaktide ja sätete või õigusteaduslike seisukohtade võrdlust ja tõlgendamist, mis tähendab tegeliku sisu ehk mõtte väljaselgitamist. Õigusakti tõlgendamisel tuleb kasutada spetsiifilisi tõlgendusvõtteid: grammatiline, loogiline, süstemaatiline, ajalooline ja teleoloogiline tõlgendamine, mille kohta saab pikemalt lugeda õigusõpikutest. (Aarnio,

2006, lk 171) Õigusteaduslikus töös on aktsepteeritud empiiriline uuring, kui see toetab töö eesmärgi saavutamist. Õigusteadusliku töö kirjutamise suurim viga on piirdumine vaid õigusallika teksti või seisukoha väljatoomise ja selle kirjeldamisega. Kirjeldamine on lubatud üksnes siis, kui sellele järgneb analüüs ja teaduslik tõlgendamine. See eeldab mitme meetodi kasutamist, nagu analüüs, süntees, võrdlemine, abstraherimine, üldistamine, konkretiseerimine ja süstematiseerimine (Kõverjalg, 2003, lk 13).

Tabel 2. Teoreetilise, empiirilise ja õigusteadusliku töö erisused (autorite koostatud)

	Teoreetiline töö	Empiiriline töö / rakenduslik töö	Õigusteaduslik töö
Eesmärk	Uudne teoreetiline lähenemine.	Mingi nähtuse või objekti(de)ga seonduvate asjaolude väljaselgitamine ja lahenduste leidmine.	Mingi õigusvaldkonnaga seonduvate probleemide väljaselgitamine ja lahenduste leidmine.
Tegevuse fookus	Olemasolevate teoreetiliste käsitluste analüüs ja selle alusel uudse lähenemise väljatöötamine.	Olemasolevate teoreetiliste ja empiiriliste allikate analüüs ja empiirilise uuringu tegemine ja tulemuste analüüs. Rakendusliku töö puhul lisaks rakenduse väljatöötamine koos rakendusjuhiseiga.	Olemasolevate õigusaktide ja juriidiliste allikate analüüs ja selle alusel tõlgendamismeetodeid kasutades uurimisprobleemile vastuse leidmine.
Ohukohad	Tsiteerimine refereerimise asemel. Vähe teadusallikaid. Allikate sisu moonutamine, kuna ei saada mõttest aru. Vähene omapoolne analüüs ja tõlgendamine.	Andmekogumis- ja analüüsimeetodite kasutamise ebapädevus, mis viib tulemuste moonutamisele, mistõttu tekib uuritavast nähtusest moonutatud või vale arusaam. Rakendusliku töö puhul lisaks liialt primitiivsetele rakendustele keskendumine või soov lahendada igapäevatöö rutiinseid küsimusi, mille puhul jääb teaduslik alus ebapiisavaks.	Piirduakse vaid õigusaktide väljatoomise ja kirjeldamisega, kuid puudub tõlgendamine ja analüüs. Õigusaktide tõlgendamine on subjektiivne ja meelevaldne.

Sisekaitseakadeemias on kõige tavapärasemad empiirilised kursuse-, lõpu- ja magistritööd, mille käigus analüüsitakse teoreetilisi seisukohti ning tehakse empiiriline uuring.

2.6. Piiratud juurdepääsuga lõpu- ja magistritööd

Üldjuhul peab lõpu- ja magistritööl olema laiem väärtus. Erandkorras kasutatakse ametiasutuse tellimusel lõpu- või magistritöös teoreetilises ja/või empiirilises osas või töö

lisadena piiratud juurdepääsuga teavet või riigisaladust (üldjuhul piiratud tasemel) sisaldavat teavet. Sellisel juhul tuleb tööle seada **osaline või täielik juurdepääsupiirang**. Juurdepääsupiirang seatakse üliõpilase kirjaliku avalduse alusel ja selle kehtestamist saab üliõpilane taotleda ametiasutuse (sh Sisekaitseakadeemia) või juhendaja nõudel või soovitusel. Kui töös on avaliku teabe seaduse §-s 35 sisaldavat teavet, peab töö koostaja küsima luba teabevaldajalt ja tegu on igal juhul juurdepääsupiiranguga.

Juurdepääsupiirangu taotlemise avalduses esitatakse lühidalt piirangu põhjendus, lõigud, leheküljed või lisad, millele piirang laieneb, ja õiguslik alus. Juurdepääsupiirangu seadmine tähendab, et valminud lõpu- või magistritöö ei ole osaliselt või täies mahus huvilistele kättesaadav ja sellega tutvumiseks peab taotlema eraldi luba rektorilt.

Riigisaladust sisaldavate tööde käsitlemist reguleeritakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduses sätestatud korras. Ligipääs riigisaladust sisaldavatele töödele võimaldatakse vaid isikutele, kellel on vastaval tasemel riigisaladusele ligipääsu luba.

3. ÜLIÕPILASTÖÖDE KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED

3.1. Tiitelleht

Tiitelleht on alati kõikidel kirjalikel töodel esimene leht, mis kajastab töö sisuga seotud andmeid. Tiitelleht vormistatakse tsentraalse joondusega (vt lisa 2 ja 3). Pealkiri kirjutatakse 16-punktilise, muu tekst tiitellehel 14-punktilise Times New Romani kirjastiiliga. Lehekülje ülaservas on Sisekaitseakadeemia ja selle all tudengi struktuuriüksuse nimetus. Lehe ülemise kolmandiku tasandil on pealkiri, mis on kirjutatud läbivalt suurtähtedega 16-punktises Times New Romani kirjastiilis ja pandud poolpaksu kirja ehk *boldi*. Pealkirja kohal kaks rida kõrgemal on autori nimi ja pealkirja all üks reavahe madalamal on töö liik: referaat, praktikaaruanne, lõpu- või magistritöö vms. Pealkirjast paar reavahet allpool on paremjoondusega juhendaja ja kaasjuhendaja nimi ja teaduskraad. Juhendaja ja kaasjuhendaja nimi ja tiitel ei asu ühel real, vaid on vormistatud üksteise alla. Kui mitu reavahet kirjete vahele jätta, sõltub nende pikkusest. Tuleb lähtuda sellest, et paigutus oleks optimaalne ja tulemus näeks hea välja. Tiitellehe allserva keskel on töö kaitsmise (esitamise) aasta ja koht (nt Tallinn, Paikuse, Väike-Maarja).

Piiratud juurdepääsuga teavet sisaldava lõputöö tiitellehele tehakse rektori otsuse alusel suurtähtedega märges „ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS”, mis sisaldab muu hulgas teabevaldaja nime, juurdepääsupiirangu alust ning piirangu algus- ja lõpptähtaega. Riigisaladust (piiratud tasemel) sisaldavatele töödele lisatakse suurtähtedega salastusmärges „PIIRATUD” ja lisaks märged teabe salastamise õigusliku aluse kohta ning teabekandja registreerimise kuupäeva ja salastamistähtaega kohta.

Märke vormistatakse tiitellehe paremasse ülemisse nurka igale lehele, mis on piiratud või asutusesiseseks kasutamiseks. Esimene rida kirjutatakse läbivalt suurte tähtedega. Järgnevad read on 1,0 reavahega 12-punktises Times New Romani stiilis tavakirjas. Juhul kui rektori otsus asutusesiseseks kasutamiseks tunnistamise kohta tuleb pärast lõputöö esitamist, siis korraldab õppekava juht hiljem vastava märke vormistamise. Siis kantakse rektori otsuse kuupäev ja number, lõpptähtaeg ja märke vormistamise kuupäev tööle hiljem käsitsi.

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS
Rektori otsus: /kuupäev, otsuse number/
Teabevaldaja nimi: Sisekaitseakadeemia
Juurdepääsupiirangu alus: AvTS § 35
lõige 1 punkt 9
Lõpptähtaeg:
Märke vormistamise kuupäev:

Tiitellehe vormistust alustatakse märke alt nii nagu tavapäraselt: kõige üleval tsentraalse joondusega Sisekaitseakadeemia nimetus ja selle all struktuuriüksus (instituut või kolledž). Piiratud juurdepääsuga teavet ja riigisaladust sisaldavast lõputööst tehakse kaks kõvakõitelist eksemplari: üks täies mahus ja teine, kus juurdepääsupiirangu teave on kustutatud või peidetud (*Home / Font / Hidden*) ja asendatud viitega piirangu alusele.

3.2. Annotatsioon

Annotatsioon (vt lisa 1) on üheleheküljeline, kirjasuurusega 10 ja reavahega 1,0 ning see asub lõpu- ja magistritöö tiitellehe pöördel. Seal esitatakse töö pealkiri eesti ja inglise keeles, töö kaitsmise aeg, lisatakse 3–6 sisu seisukohalt olulist võtmesõna eesti ja inglise keeles, töö lühikokkuvõtte, sh töö maht, uurimisprobleem ja eesmärk, uurimismeetodid, peamised tulemused ja nende rakendamise võimalused. Annotatsioonilehel on lahter „säilitamise koht”, mis täidetakse siis, kui töö tuleb säilitada eritingimustel (näiteks kui töö on kuulutatud ametkondlikuks kasutamiseks).

Annotatsioonilehel kinnitab üliõpilane allkirjaga, et on lõputöö koostanud iseseisvalt, nõuetekohaselt viidanud ja on nõus lõpu- või magistritöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Viimasega mittenõustumist tuleb sisuliselt põhjendada kolledži direktorile või sisejulgeoleku instituudi juhatajale selgitava avalduse esitamisega eelkaitsmisel. Juhendaja kinnitab annotatsioonis oma allkirjaga, et töö vastab lõpu- või magistritöö nõuetele. Juhul kui töö on lisaks põhijuhendajale kaasjuhendaja, siis tuleb võtta ka tema allkirjaga kinnitus. Ilma juhendajate allkirjadeta tööd kaitsmisele ei lubata. Kõige lõpus kinnitab kolledži direktor või sisejulgeoleku instituudi juhataja oma allkirjaga, et üliõpilasel on õppekava täies mahus täidetud (v.a lõpu- või magistritöö), edukalt läbitud eelkaitsmine ning ta on lubatud kaitsmisele. Lõpu- või magistritöö paberversioonil peavad olema käsitsi kirjutatud allkirjad.

3.3. Sisukord

Sisukorras esitatakse töö osade pealkirjad ja nende alguslehekülg. Sisukord on tiitellehe järel, välja arvatud lõpu- ja magistritöö puhul, kus sisukord järgneb annotatsioonile. Sisukord koostatakse, kui töö on peale tiitellehe rohkem kui üks osa (välja arvatud essee puhul). Sisukorras on jaotised esitatud järjekorras, sõnastuses ja numeratsiooniga, nagu need sisalduvad töös endas. Annotatsiooni, sisukorra, mõistete ja lühendite loetelu, sissejuhatuse, kokkuvõtte, tabelite ja jooniste loetelu ning viidatud allikate loetelu jaotisele **numbrit ette ei kirjutata**. Soovitav on sisukord moodustada tekstitöötluskeskkonnas automaatselt.

Pealkirjade sõnastamine vajab hoolikat kaalumist. Pealkirjade koostamise peamised põhimõtted on:

- pealkirjad peavad kokkuvõtlikult ja täpselt kajastama peatüki või alapeatüki sisu ning olema sõnastatud võimalikult konkreetselt;
- peatükkide pealkirjade põhjal peab saama tuletada töö üldise teema. Alapeatükid avavad omakorda loogiliselt peatükkide sisu;
- vältida tuleb pikki ja kirjeldavaid pealkirju;
- pealkirjades ei kasutata lühendeid;
- pealkirju ei esitata küsimusena (nt „Mida võiks sellest uurimusest järeldada?“);
- pealkirjade lõppu ei panda punkti.

3.4. Terminite ja lühendite loetelu

Terminite ja lühendite loetelus esitatakse töös kasutatud erialaterminid ja vähetuntud lühendid koos selgitustega. Loetelu koostatakse, kui töös on **üle kolme termini ja lühendi**. Terminid tuleb viidata, kui definitsioonis on kasutatud mõnda allikat (st kui terminit ei ole ise välja mõeldud). Lühenditest peetakse kogu töö ulatuses kinni.

Üldkasutatavaid lühendeid (jne, vms, nt, EL, NATO) ei ole vaja selgitada. Kui on kahtlus, kas tegemist on üldkasutatava lühendiga või mitte, võib lühendi igaks juhuks siiski loetellu tuua. Pigem olgu lühendeid ja mõisteid loetelus rohkem, kui et töö jääb lugejale mõistmatuks. Lühendite kasutamisel lähtutakse õigekirjareeglitest, õigusaktide nimetuste puhul kasutatakse ametlikku allikat.

3.5. Sissejuhatus

3.5.1. Sissejuhatuse üldised põhimõtted

Sissejuhatuses tutvustatakse käsitletavat valdkonda ja antakse lühiülevaade uurimistöö aktuaalsusest (vajalikkusest), uudsusest, uurimisprobleemist, vajaduse korral uurimisküsimustest või hüpoteesi(de)st, töö eesmärgist ning eesmärgi saavutamiseks püstitatud uurimisülesannetest ning tutvustatakse lühidalt kasutatud metoodikat ja töö põhistruktuuri.

3.5.2. Aktuaalsus

Töö aktuaalsuse selgituse juures tuleb selgelt ja täpselt põhjendada, miks on teema uurimine lõpu- või magistritöös vajalik (kas ühiskonnas, poliitikates, seadusandluses, EL nõuetes, organisatsiooni(de)s on toimunud mingeid muutusi, mis sellele vajadusele viitavad). Töö aktuaalsus võib põhineda ka ilmnenud probleemil, millele võivad viidata eelnevad uuringud ja mida saab lahendada kursuse-, lõpu- või magistritöö käigus.

3.5.3. Uudsus

Teema uudsus võib väljenduda mingi nähtuse või probleemi esmakordses (originaalses) uurimises rahvusvahelises plaanis, Eestis, mingis valdkonnas või organisatsioonis. See väide eeldab uurimuse selget piiritlemist ja varasemate uuringutega kursisolemist. Samuti võib uudsus seisneda mõne ebatraditsioonilise uurimismeetodi edukas kasutamises, uue vaatenurga või lähenemisviisi väljatoomises teema käsitlemisel ja probleemi lahendamisel. Uudsus võib olla seotud innovaatilise lahenduse pakkumisega kasuliku toote/teenuse või protsessi arendamisel ning lihtsustamisel. Uudne lahendus on originaalne tulemus, mis lisab valdkonda uudisteadmist, täiendab olemasolevat teadmist või kombineerib ja rakendab varasemaid teadmisi uuel moel. Uudsus võib seisneda teemakohaste allikate analüüsi tulemusena välja pakutud uudsete lahendusteni viivas sünteesis, originaalse mudeli, arenduse, rakenduse või kontseptsiooni loomises. Uudsus ja aktuaalsus uurimistöös peab arvestama teadustöö üldiseid nõudeid, olema loogiliselt põhjendatud ja erialase arendustööga seotud.

3.5.4. Uurimisprobleem

Uurimisprobleem on teoorias või praktikas esile kerkinud vastuolu või kitsaskohta peegeldav ja uurimuslikku lahendamist vajav küsimus ning uurimistöö tegemise eeldus. Probleempüstitus tuleneb loogiliselt töö aktuaalsusest (vajalikkusest) ja sellele eelneb olemasoleva olukorra ja probleemkohtade kirjeldus, millest tuleneb ka uurimistöö vajalikkus. Uurimisprobleem sõnastatakse täpselt ja lühidalt küsilauseks.

Näited uurimisprobleemidest:

Miks eakad jalakäijad sagedamini liiklusõnnetustesse satuvad?

Milline on X organisatsiooni funktsionaalseim eelarvesüsteem?

Kuidas suurendada puithoonete tulekindlust?

Miks- või kas-küsimused taotlevad vastusena üldjuhul põhjuslike seoste väljaselgitamist, samas kuidas- või milline-küsimused suunavad uurijat rohkem rakenduslike lahenduste leidmisele. Oluline on silmas pidades, et uurimisküsimus ei oleks *a priori* (tunnetuse-eelselt) selge, vaid nõuaks vastamiseks lisateadmisi ja nende hankimiseks uurimistööd. Näiteks teadmine, et ainealane edasijõudmatus põhjustab koolist väljalangevust, ei nõua kuigivõrd lisatõestust või ümberlukkamist, küll aga kätkeb edasijõudmatuse põhjuste väljaselgitamine jätkuvalt probleeme sisukaks uurimistööks. Samamoodi ei tasu ilmselt veel kord tõestada, et joobes liiklemine suurendab liiklusõnnetuse või õnnetusse sattumise tõenäosust, küll aga on sedavõrd sisukam uurida lisavõimalusi, kuidas vähendada joobes isikute osalemist liikluses. Seega tekitab hea probleemipüstitus vastamiseks vajaduse uute süstematiseeritud ja mõtestatud teadmiste järele.

3.5.5. Hüpotees

Hüpoteesi kasutatakse kvantitatiivsetes uurimustes. Hüpotees on täpselt sõnastatud väide (versioon) uurimisprobleemi oletatava(te) lahendus(t)e kohta, mis on tõestatav või lükatakse ümber ja mis põhineb kas teoorial, olemasolevatel faktidel või varasematel uurimustel ning milleni jõudmiseks on vaja teha lisauurimistööd. Hüpoteesi püstitatakse võimalike erinevuste, suhete või põhjuste kohta. Üldise praktika kohaselt kasutatakse hüpoteesi seletavas ja võrdlevas uurimises ega kasutata kirjeldavas ja kaardistavas uurimises (Hirsjärvi, *et al.*, 2005, lk 149). Hüpotees aitab uurimistöo fookust paremini selgitada, seega on erinevate uurimisversioonide hüpoteesidena sõnastamine uurija mõtlemist korrastav kasulik meetodiline võte.

Näide hüpoteesidest:

Kuna eelnevad uuringud (Young ..., 2011 tsit Miilits, 2012, lk 7) on näidanud, et noorte vanusegruppi iseloomustab kõrgem riskikäitumise tase võrreldes teiste vanusegruppidega, siis on tööle püstitatud järgmised hüpoteesid:

1. Eesti noorte mootorsõidukijuhtide riskikäitumisega seotud hoiakud erinevad teiste vanusegruppide omadest suurema riskitolerantsi poolest.
2. Eesti noored mootorsõidukijuhid panevad teiste vanusegruppidega võrreldes toime enam ohtlikke liiklussüütegusid ja põhjustavad enam inimkahjudega liiklusõnnetusi.

Hüpotees peab olema uurimistöoga tõestatav (kinnitav) või ümberlükatav, st tõeväärtuseliselt kontrollitav. Mida täpsemini on hüpotees sõnastatud, sh mida konkreetsemate mõistetega väljendatud, seda parem on selle kvaliteet. Seejuures tuleb hüpoteesis kasutada selgelt määratletud termineid.

3.5.6. Uurimisküsimused

Uurimisküsimusi kasutatakse üldjuhul kvalitatiivsetes uurimustes ja need on küsimused, millele soovitakse uuringu(te) tulemusena vastuseid leida. Uurimisküsimused täpsustavad uurimisprobleemi ja sarnaselt hüpoteesidele hõlbustavad fokuseerimist, teema piiritlemist ning uurimistöö eesmärgi saavutamist.

Näide uurimisprobleemist ja uurimisküsimustest:

Uurimisprobleem: Kuidas parandada X organisatsiooni ja selle huvirühmade koostööd?

Uurimisküsimused:

1. Millised on X organisatsiooni peamised koostöövormid huvirühmadega?
2. Millised probleemid leidub X organisatsiooni ja huvirühmade koostöös?
3. Milliseid võimalusi on vastastikku kasulikuks koostööks X organisatsiooni ja huvirühmade vahel?

3.5.7. Eesmärk

Lõpu- või magistritöö eesmärgi püstitamisel selgitab üliõpilane, mida ta kavatseb oma töö tulemusena saavutada. Seejuures peab eesmärk olema selgelt sõnastatud, realistlik, töö pealkirjaga ja probleemipüstitusega kooskõlas, lõpu- või magistritöö mahuga täidetav ja mõõdetav tulem. Tööl on selgelt sõnastatud **üks eesmärk, mis ei koosne eri alaeesmärkidest või küsimustest.**

Töö eesmärk ei saa olla meetodiline tegevus (nt midagi analüüsida, sünteesida, võrrelda), vaid eesmärk peab olema jõuda tulemus(t)eni, st uurimisprobleemi lahendades midagi olulist välja selgitada, määratleda, leida praktilisi rakendusvõimalusi vms.

Näited üliõpilastööde eesmärkidest:

„**Lõputöö eesmärgiks** on selgitada välja laekumata sotsiaalmaksu suurus dividendide väljamaksetest” (Schmidt, 2014, lk 4).

„**Lõputöö eesmärgiks** on selgitada välja Sisekaitseakadeemia esmatasandi- ja keskastmejuhtide eestvedamise profiil ning juhtide arendamise vajadus” (Niitsoo, 2014, lk 4).

„**Magistritöö eesmärk** on selgitada välja eakate jalakäijate liikluskäitumisega seotud hoiakuid ja esitada ettepanekud nende liiklusohutuse parendamiseks” (Jaani, 2014, lk 7).

„**Magistritöö eesmärk** on hinnata Frontexiga koostöö tõhusust piirihalduse mitmetasandilisel korraldamisel ja teha ettepanekuid koostöö täiustamiseks” (Neider-Veerme, 2012, lk 5).

3.5.8. Uurimisülesanded

Tööprotsessi raamistamiseks ja/või struktureerimiseks esitatakse täpselt sõnastatud uurimisülesanded, mis kirjeldavad tegevusi, mida plaanitakse töös püstitatud eesmärgi täitmiseks teha. Uurimisülesanded peaksid katma nii teooria kui ka empiirilise osa, soovivat on püstitada 3–5 uurimisülesannet.

<i>Näited uurimisülesannetest:</i>
<p><i>Näide 1</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Analüüsida ja süstematiseerida kriisireguleerimise teoreetilisi lähtekohti.2. Analüüsida võrdlevalt juhtide ja ekspertide hinnanguid kriisireguleerimise süsteemile ja selle kitsaskohtadele.3. Sünteesida teooriat ja uuringu tulemusi ning teha järeldusi ja ettepanekuid kriisireguleerimise süsteemi arendamiseks.
<p><i>Näide 2</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Analüüsida valdkonnaüleseks koostööks sobivate juhtimismudelite plusse ja miinuseid.2. Analüüsida eri tasandi juhtide kogemusi ja arusaamasid organisatsioonideülesest koostööst.3. Analüüsida parimat rahvusvahelist sisejulgeolekuasutuste koostöö praktikat.4. Hinnata teooriast ja praktikast tulenevaid võimalusi ja pakkuda välja sobivaim koostöömudel ja selle rakendusettepanekud.

3.5.9. Uurimismetoodika

Uurimismetoodika osas tuleb määrata töö suunitlus (teoreetiline, empiiriline või rakendust loov töö), esitada uurimisstrateegia (nt valikuuring, juhtumiuuring, tegevusuuring, eksperiment) ja valim (nt juhuslik valim, eesmärgipärane valim) koos põhjendustega. Samuti tuleb kirjeldada ning põhjendada andmekogumis- ja analüüsimeetodeid.

Uurimistööks valitakse suunitlus ja metoodika, mis toetab kõige paremini eesmärgi saavutamist. Kui vastuseid püstitatud probleemile on kõige parem väljendada numbrilistes näitajates, siis kasutatakse peamiselt kvantitatiivseid meetodeid. Kui kvantitatiivsed näitajad uurimistöö eesmärki ei rahulda, siis tehakse kvalitatiivne või kombineeritud metoodikaga uurimistöö. Üha rohkem valitakse kombineeritud lähenemisviisi, kuna kvantitatiivseid andmeid on vaja interpreteerida (tõlgendada), selgitada ja põhjendada, samuti kvalitatiivseid andmeid kogumites väljendada.

3.5.10. Töö struktuur

Töö struktuuri osas esitatakse lühiülevaade sellest, kuidas on töö üles ehitatud ja milline on selle üldine loogika. Seejuures on oluline silmas pidada, et struktuur ei ole töö sisukorra esitus, vaid väljendab probleemi lahendamise ja eesmärgile jõudmise loogikat ning

argumenteerimiskäiku (üldiselt üksikule). Töö struktuur peab juhatama nii uurija kui ka lugeja samm-sammult aktuaalsest probleemipüstitusest kuni uurimistöö järelduste, tulemuste ja ettepanekuteni.

3.6. Töö põhiosa

Töö põhiosa ülesehitus oleneb töö liigist ja käsitletavast teemast. Üldjuhul koosneb lõpu- või magistritöö kahest kuni neljast põhipeatükist, mis liigendatakse omakorda alapeatükkideks. Töö põhiosa struktuur on uuringu käigus dünaamiliselt areneva arutluse loogiline väljendus ja seega selle muutumine intellektuaalselt loomulik protsess.

Peatükid ja nende alajaotised peavad olema nii sisuliselt kui ka loogiliselt üksteisega seotud ning moodustama teemale vastava loogilise terviku. Liigset liigendamist tuleb vältida, sest see raskendab töö jälgimist. Alapeatükk peaks soovitatavalt koosnema vähemalt viiest tekstilõigust. Lõigu optimaalne pikkus on 7–15 rida. Peatükkide maht peab tervikuna olema proportsionaalne.

Teksti liigendamisel nummerdatakse jaotised araabia numbritega ühest alates. Esimese taseme jaotiste (peatükkide) numbrile lisandub teise taseme jaotiste (alapeatükkide) järjekorranumber (näiteks 1.1., 1.2., 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3.). Otstarbekas on kasutada kahekuni kolmetasandilist liigendust. Iga teooriapeatükk algab teema piiritlemisega, kus selgitatakse lühidalt, mida peatükis käsitletakse, ja lõpus võetakse oluline kokku (järeldused erinevate seisukohtade koondina jms). Lugejal peab olema võimalik kõiki esitatud väiteid kontrollida ning kirjutaja järeldusi ja järeldusteni jõudmise teed loogiliselt jälgida. (Erelt, *et al.*, 2007, lk 55)

3.6.1. Teooria

Magistri- ja lõputöö teoreetiline käsitlus väljendub **analüüsisivas-sünteesivas tekstis**. Vältida tuleb järjestikust refereerimist ehk eri autorite seisukohtade järjestikkust esitamist neid sisuliselt analüüsimata (nt „X arvas ...; Y tõi välja ...; Z leiab, et; M defineerib ...; N põhjal võib välja tuua ...”). Kui järjestikust refereerimist siiski kasutatakse, siis tuleb selle järel kindlasti esitada lõpu- või magistritöö autori võrdlus ja hinnang selle kohta, milles seisnevad erinevused (Erelt, *et al.*, 2007, lk 63). Mõtestatult läbitöötatud tekst peab moodustama **sisulise, tähendusliku ja loogilise terviku** ehk olema seotud. Teksti sidusus aitab lugejal liikuda loogiliselt ühe mõtte juurest teise juurde ja mõista, kuidas uus mõte eelmisega seotud on ning mida ja kuidas autor mõtestatult käsitleb (Erelt, *et al.*, 2007, lk 14).

Analüüsitud teksti iseloomustab **võrdlev käsitlus**, mille puhul rõhutab autor nähtuste sarnasusi ja erinevusi või üldistab ja kategoriseerib erinevaid teooriaid (nt X, Y ja Z lähtuvad

n-põhimõttest, samas kui M ja N seisukoht on, et ...). Teksti analüüsimise tulemused võib esitada võrdleva tabelina (nt suhetest, eesmärgist või organisatsiooni struktuurist lähtuvad juhtimiskäsitlused), seda töös kommenteerides ja selgitades. Samuti kasutatakse analüüsimisel **kriitilist lähenemist**, tuues välja allikate ühekülgsuse, vastuolulisuse jms (Erelt, *et al.*, 2007, lk 64) või ka selle, kui allikad ei iseloomusta tänapäevast olukorda või mõnda kindlat valdkonda. Teadustöö kriitilisus väljendubki peamiselt probleemi(de) või nähtus(t)e võrdlevas süvahindamises ning poolt- ja vastuargumentide selges ning ausas väljatoomises, mitte negatiivses hoiakus. Kriitika on teaduslikule tunnetusviisile iseloomulik lähenemine, millesse tuleb suhtuda ratsionaalselt.

Kokkuvõttes tähendab analüüs probleemi või nähtuse vaatlemist eri vaatenurkadest või tunnustest lähtuvalt (nt sarnased ja erinevad seisukohad). Lõpu- või magistriritöös kajastatakse selle tulemusena **süntees**, mis seob läbianalüüsi uudeks tervikuks (nt „Kõige enam on teadlaste seas levinud seisukoht, et ..., mõnevõrra vähem on esindatud väited, et ... ning X küsimustes ei ole seni ühist seisukohta leitud”). Sünteesi puhul on seega tegemist läbitöötatud allikatest saadud info loogilise ühendamise ja probleemist tervikliku pildi loomisega.

Lõpu- ja magistriritöö empiirilises osas **tuleb luua loogilised seosed teoreetilises peatükis käsitletuga**. Teooria abil on võimalik selgitada uuringu tulemusena selgunud empiirilisi seoseid või asjaolusid, samuti on teooriat võimalik rakendada uuringu lähtealusena, töö tulemusena tehtavate ettepanekute formuleerimisel või põhjendamisel ning väljatöötatud praktiliste lahenduste selgitamisel. Empiirilises osas tohib kasutada ainult lõpu- või magistriritöö teooria peatükis analüüsitud teoreetilisi seisukohti, mis tähendab, et ei lisata uut teooriat. Töö empiirilises osas viidatakse teoreetilisi seisukohti kommenteerides või seoseid tuues lõpu- või magistriritöö teoreetilise peatüki vastavale leheküljele, kus mingit seisukohta on käsitletud.

Näide 1. Magistriritöö autor kasutab teooriat ja uuringu tulemusi mõiste defineerimisel

„Teooriat ja respondentide vastuseid arvestades defineerib autor kaitsetahte järgmiselt: vabast tahtest motiveeritud valmisolek liitlaste saabumiseni riigi turvalisuse säilitamise eest välja astuda ning koos liitlastega rünnakule vastupanu osutada” (Mänd, 2013, lk 43).

Näide 2. Uuringu tulemuste sidumine teooriaga

„Riigikaitseõpetust vabatahtlikult õppinud õpilastest 52% leiab, et riigikaitseõpetus peaks kõigile vabatahtlik olema. Riigikaitseõpetust kohustuslikult õppinud õpilastest on samal arvamusel 29%. Selline tulemus on kooskõlas käesoleva töö lk 19 toodud teooriaga, mille kohaselt saab kaitsetahe kasvada vaid inimeses endas ning selle tunde pealesurumine ei ole võimalik.” (Mänd, 2013, lk 66)

3.6.2. Empiiriline uuring

3.6.2.1. Uurimisstrateegia

Empiirilise uuringu kavandamine algab aktuaalsuse põhjendamisest, uurimisprobleemist ja eesmärgi püstitamisest (see osa on põhjalikult lahti kirjutatud sissejuhatuse osas alapeatükis 3.5). Empiirilises uuringus on esimene peatükk alati teooriaosa. Empiirilise uuringu puhul on soovitatav magistritöodes määrata **uurimisstrateegia**, mis on uuringu terviklahendus. Lõputöodes uurimisstrateegiat üldjuhul ei määrata. Uurimisstrateegia valitakse uuringu kavandamise etapis, lähtudes uuringu eesmärgist, aga see võib uuringu käigus muutuda.

Peamised **kvalitatiivsed uurimisstrateegiad** on fenomenograafiline, fenomenoloogiline, tegevusuuring, narratiivuuring jt (Laherand, 2008, lk 73–176; Research Methods Knowledge Base, 2014; Vogt, *et al.*, 2012, pp. 33–48).

1. **Fenomenograafilise uuringu** eesmärk on selgitada, kuidas inimesed mõistavad ja mõtestavad ümbritsevat maailma. Selle strateegia keskmes on inimeste arusaamiste, mõtete ja kontseptsioonide esiletoomine mingi nähtuse kohta. Üldjuhul saadakse uuringu tulemusel terve hulk kirjeldusi, mis inimestel uuritava fenomeni kohta on. (Larsson & Holmström, 2007, pp. 55–56; Georgi, 1999)
2. **Fenomenoloogilise uuringu** eesmärk on mingi nähtuse (fenomeni) süvitsi uurimine, selle ilmingute võimalikult mitmekesine kirjeldamine ja seletamine, et kokkuvõttes esitada nähtusest tervikpilt. Selle strateegia keskmes on inimeste kogemuste ja läbielamiste kogumine, et saada nähtusest sügavam pilt. Fenomenograafilise ja fenomenoloogilise strateegia vahe ei ole väga selgelt eristatav, kuid fenomenograafia keskendub fenomeniga seotud kirjelduste ja arusaamiste väljaselgitamisele, fenomenoloogia aga viib inimkogemuste uurimise kaudu fenomenist kui tervikust parema arusaamiseni. (Larsson & Holmström, 2007, pp. 58–59; Georgi, 1997)
3. **Tegevusuuringu** (*action research*) eesmärk on mingi protsessi või nähtuse uurimine selle toimumise ajal, et parandada probleemseid tegevusi või arendada välja uusi tegevusviise. Uuringu keskmeks on igapäevaelu küsimus, mida hakatakse teadusmeetodeid (nt intervjuu, osalusvaatlus, dokumendianalüüs) rakendades lahendada. Uuringu tegija fookuses on erinevate lahenduste väljamõtlemine, katsetamine ja tulemuste hindamine. Tegevusuuringud on sageli tsüklilise iseloomuga st parima lahenduse leidmiseks katsetatakse mitut meetodit või ühte meetodit mitu korda, et saada objektiivne tulemus. (Laherand, 2008, lk 73–176; Research Methods Knowledge Base, 2014; Vogt, *et al.*, 2012, pp. 33–48).

4. **Narratiivuuringu** eesmärk on analüüsida jutustuste kaudu kogemusi (kogemus, mis teatud sündmustest saadi, ja tähendus, mis sellele sündmusele anti, ning väärtused, mis on olulised).

Pigem kvantitatiivsed uurimisstrateegiad (Research Methods Knowledge Base, 2014; Creswell & Plano Clark, 2011, pp. 78–168; Vogt, *et al.*, 2012, pp. 48–67) on:

1. **Tõenäosusliku valikuuringu, läbilõikeuuringu, kaardistava uuringu** eesmärk on selgitada välja trendid, hoiakud, arvamused jms populatsioonis või üldkogumis.
2. **Eksperimentaaluuringu** eesmärk on teha järeldusi põhjuse-tagajärje seoste kohta, milleks moodustatakse üldjuhul eksperimentaal- ja kontrollgruppe ja võrreldakse neid.
3. **Kvaasi-eksperimentaaluuringu** eesmärk on sama, mis eksperimentaaluuringul, kuid uurijal puudub kontroll uuritavate objektide (riigid, inimesed jne) jaotamisel eksperimentaal- ja kontrollgruppidesse. Näiteks vanglakaristuse pikendamise mõju uurimisel ei saa uurija otsustada, kellele missugust vanglakaristust rakendada.
4. **Hindava uuringu** eesmärk on koguda ja hinnata informatsiooni, mis annab tagasisidet mingi objekti (programm, poliitika, isik, tegevus jne) kohta. Sageli on hindava uuringu eesmärk hinnata mingi objekti kasu või väärtust. Hindavad uuringud jagunevad üldjoones kujundavaks ja kokkuvõtvaks hindamiseks. Esimesega püütakse parandada uuritavat objekti, uurides näiteks mingi poliitika protsessi. Teisega antakse hinnang näiteks mingi programmi tagajärgedele või mõjule.
5. **Korrelatsiooniuringu** eesmärk on uurida seoseid kahe või rohkema muutuja vahel, mis üldjuhul tähendab erinevate seoste tugevust ja suunda iseloomustavate kordajate arvutamist. Levinuimad analüüsimeetodid korrelatsiooniuringutes on korrelatsioon- ja regressioonanalüüsid.

Kombineeritud uurimisstrateegiaks on **juhtumiuuring**, sest üldjuhul kogutakse uuringu käigus nii struktureeritud kui ka struktureerimata andmeid (samas võib see olla ka ainult kvalitatiivne uurimisstrateegia). Juhtumiuuringus uuritakse nähtusi ja ilminguid loomulikus keskkonnas ning selle eesmärk on juhtumite kirjeldamine, seletamine, põhjuslike seoste väljaselgitamine, illustreerimine ja hindamine. (Vogt, *et al.*, 2012, pp. 103–115; Creswell & Plano Clark, 2011, p. 95; Laherand, 2008, lk 74–87)

Väga sageli rakendatakse eespool nimetatud uurimisstrateegiaid kombineerituna. Näiteks võidakse teha hindav uuring ja selle käigus kasutatakse mõju hindamiseks kvaasiekspimenti. Seega peab iga uurija leidma ja kujundama sobiva uurimisviisi, lähtudes

konkreetsse analüüsi eesmärgist. Ei ole olemas häid ega halbu uurimisstrateegiaid ja andmete kogumise meetodeid, vaid oluline on läbivalt asjatundlik strateegia ja meetodi kasutamine.

3.6.2.2. Valim

Valim on uuritavast populatsioonist või üldkogumist ehk suuremast hulgast mingil kindlal kokkulepitud meetodil eraldatud väiksem hulk, mida uuritakse või mille kohta soovitakse teada saada informatsiooni (Vogt, *et al.*, 2012, pp. 115–121; Õunapuu, 2012). Allpool on esitatud valimite liigid (Neuman, 2011, pp. 56–91; Õunapuu, 2012):

1. **Kõikne valim** langeb kokku üldkogumiga või erineb sellest väga vähe.
2. **Tõenäosuslikku valimit** kasutatakse tavaliselt pigem kvantitatiivsetes uuringutes. Valimi moodustamise peamiseks tingimuseks on metoodiliselt korraldatud juhuslikkus ehk kõikidel peaks olema võrdne võimalus sattuda valimisse. Tõenäosuslike meetodite aluseks on statistiline tõenäosusteooria. Tõenäosusteooria näitab matemaatiliselt mingi sündmuse toimumise tõenäosust, s.o populatsiooni liikme valimisse sattumise tõenäosust, kui neid sealt võtta juhuslikult (Õunapuu, 2012; Neuman, 2011, pp. 240–274; Teddlie & Yu, 2007).
3. **Lihtsa juhuvalimi** puhul tehakse valik üldkogumist juhuslikult ja kõigil üldkogumisse kuuluvatel inimestel peab olema võrdne võimalus sattuda väljavõtukogumisse.
4. **Süsteematilise juhuvalimi** puhul tehakse valik süsteematilise juhusliku valiku teel ja üldkogumi täpne suurus ei pea olema teada. Näiteks küsitletakse igat 7. vastutulijat, kaupluse 20. külastajat. Lähtutakse üldkogumi nimekirjast, mingi piirkonna, asutuse vms nimekirjast.
5. **Kihtvalimi** puhul jaotatakse üldkogum teatud kihitunnuse alusel osadeks ja iga kihi sees tehakse lihtne juhuslik valik. Kihitunnuseks on sageli demograafilised või regionaalsed tunnused, näiteks sugu, haridus, regioon, asula tüüp. Kihtvalim võimaldab suurendada valimi esinduslikkust ja teha analüüsi erinevate väiksemate gruppide kaupa.
6. **Klastervalimi** puhul jagatakse üldkogum gruppidesse ehk klastritesse ja valim moodustatakse klastrite hulgast. Klastriteks võivad olla näiteks maakonnad Eestis, külad, perekonnad, koolid, klassid ühes koolis.

7. **Mittetöenäosusliku valimi** uuritavatel ei pea olema võrdsed võimalused valimisse sattuda ning selliste uuringute tulemuste alusel ei saa teha kaugeleulatuvaid järeldusi ja üldistusi. Kasutatakse raskesti kättesaadavate gruppide puhul.
8. **Mugavusvalim** moodustatakse tuttavate, vabatahtlike, pereliikmete jne abiga. Lähtutakse lihtsa kättesaadavuse, leitavuse või uuritavate koostöövalmiduse põhimõttest.
9. **Eesmärgistatud valimi** uurija lähtub oma teadmistest, kogemustest ja eriteadmistest mõne grupi kohta. Populatsioonist püütakse leida kõige tüüpilisemaid esindajaid.
10. **Kvootvalimi** küsitlejale on ette antud teatud põhitunnustega vastajate lubatud osakaal, mis määratakse vastavalt üldkogumi struktuurile.
11. **Lumepallivalim** on tuntumaid meetodeid varjatud populatsioonide uurimisel. Algul leitakse mõned antud rühma esindajad, kelle käest küsitakse järjest järgmisi ja järgmisi.

Valimi moodustamine tuleneb lõpu- või magistritöö eesmärgist ja uuritava üldkogumi iseärasustest. Valimi moodustamisel peab arvestama uurimisstrateegia, olemasolevate andmete ning uuringu eesmärgiga. Valimi moodustamine ja põhjendamine on nii lõpu- kui ka magistritöös väga oluline ning see peab olema põhjalik ja ammendav.

3.6.2.1. Andmete kogumise meetodid

Andmete kogumise meetodid jagunevad enamasti struktureeritud ja struktureerimata andmete kogumise meetoditeks. **Struktureeritud (kvantitatiivsed) andmete kogumise meetodid** võimaldavad võrrelda inimkoosluste erinevusi ja väljendada neid erinevusi andmeanalüüsi tulemusena arvudes. Vastust otsitakse küsimustele „miks?“, „mil määral?“, „mis ulatuses?“, „kui palju?“. Allpool on struktureeritud andmete kogumise peamised meetodid (Neuman, 2011, pp. 275–358).

1. **Küsitlus** – andmeid kogutakse ettevalmistatud küsimustiku alusel. Küsitluse võib läbi viia nii näost näkku, telefoni teel, veebis kui ka tavalist kirjaposti kasutades.
2. **Eksperiment** – uuringuks vajalikku infot kogutakse ettevalmistatud stsenaariumi alusel. Eesmärk on koguda teavet uuritavate objektide (nt inimesed, loomad, töövahendid) kohta uurija valitud ja loodud erinevates situatsioonides.
3. **Statistika andmebaaside kasutamine** – uuringuks vajalik info saadakse andmebaasidest, mida peavad nii statistikaorganisatsioonid (nt Statistikaamet, Eurostat) kui ka vastava valdkonna andmete kogumise eest vastutavad asutused nii Eestis (nt Eesti Pank, Maanteeamet, Justiitsministeerium, Päästeamet, Haigekassa)

kui mujal (nt WHO, OECD, Maailmapank). Andmeid võib leida avalikult kättesaadavatest allikatest (veebandmebaasid, aastaraamatud), kuid sageli tuleb detailsemate andmete kogumiseks teha vastavale asutusele teabepäring.

Struktureerimata (kvalitatiivsed) andmete kogumise meetodid võimaldavad süveneda konkreetsetesse juhtumitesse, inimestesse, sündmustesse. Uuringu käigus otsitakse vastust küsimustele „mis?“, „missugune?“, „kuidas?“ ja „milleks?“. Allpool on struktureerimata andmete kogumise peamised meetodid (Neuman, 2011, pp. 420–507).

1. **Intervjuu** – tavaliselt kogutakse andmeid suulise eesmärgistatud vestluse käigus. Intervjuul on mitu liiki, näiteks ekspertintervjuu, poolstruktureeritud intervjuu, fookusgrupi intervjuu, süvaintervjuu ja narratiivintervjuu. Intervjuu võib toimuda nii ühe respondendiga kui ka respondentide grupiga (nt fookusgrupi intervjuu).
2. **Vaatlus** – informatsiooni kogutakse visuaalse vaatlemise käigus uuritavate nähtuste, probleemide, sündmuste kohta, tehes märkmeid ja registreerides sündmusi. Vaatluse korral jälgitakse uurimisobjekte kas väljastpoolt ilma nende tegevusse sekkumata (mitteosalev vaatlus) või osaletakse uurimisobjektidega samas tegevuses (osalusvaatlus).
3. **Dokumendianalüüs** – eesmärk võib olla väga erinevate kättesaadavate dokumentide ja andmekandjate (nt õpilastööd, kirjad, käsikirjad, tööplaanid, protokollid, haiguslood, toimikud, seadused, seletuskirjad, aruanded) kogumine ja analüüsimine.
4. **Audio- ja visuaalsete materjalide analüüs** – informatsiooni kogutakse erinevatel infokandjatel olevatelt allikatest. Andmed võivad olla näiteks fotod, pildid, joonised, joonistused, heli, video, filmid ja telesaated.

Nähtusest tervikpildi saamiseks kasutatakse kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid meetodeid koos, st ühes töös võib kombineerida mitut erinevat meetodit. Samas tuleb sellisel juhul arvestada, et aega võib kuluda rohkem ning kõiki meetodeid tuleb asjatundlikult kasutada ja põhjendada.

3.6.2.2. Andmete analüüsi meetodid

Andmete analüüsi meetodid võib üldistavalt jagada **kvantitatiivseteks ja kvalitatiivseteks** sõltuvalt sellest, mis liiki andmeid analüüsitakse. Kvantitatiivsete meetoditega analüüsitakse arvandmeid, kvalitatiivsete meetoditega mittearvulisel kujul olevaid andmeid.

Arvandmete analüüsimisel kasutatakse erinevaid **matemaatilisi ja statistilisi meetodeid**. Näiteks majandusteemalistes analüüsides võidakse arvutada finantssuhtarve ning hinnata või

simuleerida mingite sotsiaalsete probleemide või poliitiliste valikute kulusid ja tulusid. Sageli kasutatakse andmete analüüsimisel statistilisi analüüsimeetodeid. Näiteks arvutatakse andmete kirjeldamisel ja nähtustevaheliste seoste analüüsimisel erinevaid uuritavaid muutujaid iseloomustavaid arvnäitajaid (keskväärtused, standardhälbed) ning koostatakse sagedus- ja risttabeleid ning diagramme. Levinud on ka erinevate seose tugevust ja kuju iseloomustavate kordajate arvutamine korrelatsioon- või regressioonanalüüsi abil. Kui soovitakse analüüsitulemusi üldistada väljapoole valimit, siis on statistilise analüüsi osaks statistilised testid, millega kontrollitakse tulemuste statistilist olulisust.

Kvalitatiivsete meetoditega analüüsitakse enamasti andmeid teksti või visuaalsel kujul (nt intervjuude üleskirjutised, kirjalikud dokumendid, vaatluse raportid, videomaterjalid). Teksti kvalitatiivsel analüüsimisel kasutatavatest meetoditest on tuntuimad kvalitatiivne sisuanalüüs ja diskursuseanalüüs. Andmete analüüsimine kvalitatiivsetes uuringutes eeldab üldjuhul kõigepealt andmete dokumenteerimist ehk intervjuude puhul transkriptsioonifailide koostamist (intervjuude ümberkirjutamine lindistuse põhjal). Sellele järgneb kodeerimine ja kategooriate loomine ning tulemuste esitamine (Laherand, 2008, lk 271–347; Saldana, 2009, pp. 46–65). Samas saab vajaduse korral kvalitatiivsed andmed viia arvulisele kujule, mis võimaldab teksti kvantitatiivselt analüüsida. Seda tehakse näiteks kvantitatiivse kontentanalüüsi raames.

Andmeanalüüsi on magistritööde tasemel soovitatav teha andmeanalüüsi tarkvara kasutades. Sisekaitseakadeemias on arvutiklassis SPSS ja NVivo litsentsid. Mitut kvantitatiivse andmeanalüüsi meetodit (mitmene regressioonanalüüs, korrelatsioonanalüüs, t-test, ANOVA, χ^2 -test) on võimalik rakendada ka tabelarvutusprogrammis MS Excel. Lisaks on kõigile tasuta kättesaadavad veebist allalaaditavad vabavaralised paketid (nt Gretl, R), mis võimaldavad teha mitmeid statistilistes analüüsides vajaminevaid arvutusi.

Lugemissoovitus

Neuman, W. L., 2011. *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*, Boston: Pearson.

Laherand, M.-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp.

Tooding, L.-M., 2007. *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Silverman, D., 2005. *Doing qualitative research*. London: Sage.

Yin, R. K., 2003. *Case study research : design and methods*. 3rd ed. Thousand Oaks: Sage Publications.

Saldana, J., 2009. *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. London: Sage.

Reinumägi, R., 2012. *Excel 2007-2010 tavakasutajale*. Tartu: Binari Bro.

3.7. Kokkuvõte

Kokkuvõttes esitatakse ülevaatlilikult uurimistööst tulenevad peamised järeldused ja ettepanekud. Kokkuvõttest peab selguma, kuiõrd on sissejuhatuses püstitatud eesmärk saavutatud ja ülesanded täidetud ning uurimisprobleem leidnud lahenduse, uurimisküsimused leidnud vastuse ja/või hüpotees (kui see oli püstitatud) tõestatud või ümber lükatud. Ühtlasi esitatakse kokkuvõttes tagasivaatav lühihinnang, mis jäi töös teema all veel uurimata, ja käsitletakse võimalusi töö teoreetiliseks või praktiliseks rakenduseks. Samuti on soovitatav esitada ettepanekuid teema edasise uurimise perspektiivide ja probleemide kohta.

Kokkuvõttes ei esitata enam uusi andmeid ja järeldusi ega viidata varem kasutamata kirjandusele, vaid võetakse lühidalt kokku põhiline tööga saavutatu. Tulemusi on soovitatav võrrelda eelnevate samalaadsete uuringute tulemustega ning esitada ettepanekuid, mida järgmine samal teemal uurija võiks teha teisiti. Järeldustes peaks vältima pealiskaudseid soovitusi (näiteks „Tööst järeldus, et töötajad peab rohkem motiveerima”).

3.8. Võõrkeelne resüme

Võõrkeelne resüme (*summary*) sisaldab teksti kujul peamiselt samu andmeid, mis annotatsioon. Resüme optimaalne maht ilma tühikuteta on 1200–2000 tähemärki ja see esitatakse inglise keeles ning ainult lõpu- ja magistritöö puhul.

3.9. Viidatud allikate loetelu

Iga üliõpilastöö lõpus peab olema loetelu pealkirjaga „Viidatud allikate loetelu”, mis sisaldab töö koostamisel kasutatud allikaid. Viidatud allikate loetelu koostatakse alati, kui töö koostamisel tsiteeritakse või refereeritakse teisi allikaid. Viidata saab ainult nendele allikatele, mida on töös tõepoolest kasutatud.

Loetellu kantavaid kirjeid ei nummerdata. Kirjed kantakse loetellu autorite perekonnanime või autori puudumisel pealkirja esimese sõna tähestikulises järjekorras. Igale tekstisisesele viitele peab töö lõpus esitatavas viidatud allikate loetelus vastama kirje. Soovituslik on kasutada viitehaldamissüsteemi, mida pakub näiteks Word (vt lisa 4).

Loetelus esitatud andmete alusel peab lugejal olema võimalik allikat tuvastada. Vältima peab selliseid allika leidmist raskendavaid olukordi, kus näiteks tekstis sees on küll viidatud autori järgi, kuid allika kirje on konstrueeritud pealkirja järgi või vastupidi. Samuti loetakse veaks seda, kui töö kirjutamisel kasutatud allikad sisalduvad vaid osaliselt töö lõpus esitatud viidatud allikate loetelus või vastupidi, viidatud allikate loetelus on rohkem allikaid kui tekstisisestes viidetes.

4. ÜLIÕPILASTÖÖDE VORMISTAMINE

4.1. Üldised vormistamisnõuded

Üliõpilastööde vormistamisel on kõige olulisem pidada kogu töö ulatuses kinni ühtsetest põhimõtetest. Kirjalikes töödes kasutatakse **kirjatüüpi Times New Roman suurusega 12** (tabelid ja joonised suurusega 10), **musta värvi, 1,5 reavahet ja rööpjoondust** (*Justify*). Lehe sisemise ääre laius on 3–4 cm ja välimisel äärel 1–3 cm, üla- ja alaserva kõrgus on 2–3 cm. Kursuse-, lõpu- ja magistritööd **prinditakse välja kahepoolsena** valgele paberile. Vormistamisel tuleb kasutada peegelveeriseid (*Layout / Margins / Mirrored*) mis tagab, et lehekülje siseküljele jääb koitevaru. Leheküljed nummerdatakse automaatselt alates tiitellehest, kuid tiitellehel numbrit ei näidata. Lehekülje number kirjutatakse lehe alumise ääre välimisse nurka.

Võõrkeelsete terminite eristamisel kasutatakse **kaldkirja**. **Poolpaksu kirja** kirja (*bold*) kasutatakse siis, kui tekstis on sõnu või laused, mis vajavad esiletõstmist. Kaldkirja ja paksendatud kirja liigsest kasutamisest tuleb hoiduda.

Tekstilõigud eristatakse pikema vahega, taandeid ei kasutata. Pikem vahe lõikude vahel sätestatakse arvutil automaatselt või jäetakse lõikude vahele üks vaherida. Tähele tuleb panna seda, et lõigud ei koosneks vaid ühest lausest.

4.2. Pealkirjade vormistamine

1. PEATÜKI PEALKIRI (Pealkiri 1 – *Heading 1*)

Kasutatakse kirjastiili Times New Roman, kirjasuurus 16 ja paksendatud kirjas (*Bold*), musta värviga. Iga põhipeatükk algab uuel leheküljelt.

1.1. Peatüki alapealkiri (Pealkiri 2 – *Heading 2*)

Kasutatakse kirjastiili Times New Roman, kirjasuurus 14 ja *Bold*.

1.1.1. Punkti pealkiri (Pealkiri 3 – *Heading 3*)

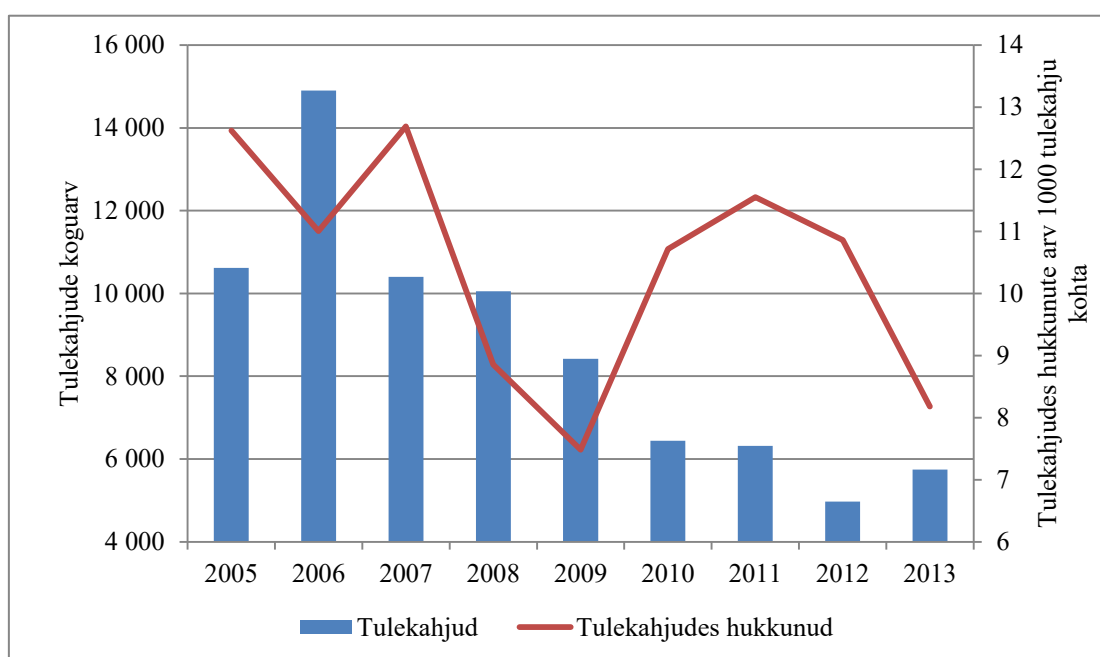
Kasutatakse kirjastiili Times New Roman, kirjasuurus 12 ja *Bold*.

4.3. Tabelite ja jooniste vormistamine

Tabelite pealkirjad ja joonise allkirjad joondatakse vasakule. Tabelites ja joonistel esitatud andmed peavad olema tekstiga seotud ning täiendama teksti. Tekstiga sidumata tabelleid ja

jooniseid ei kasutata. Tekstis käsitletakse pikemalt tabelis või joonisel kajastatud andmeid. Tabelite kirjasuurus on 10 punkti ja tabeli pealkirja kirjasuurus on 12 punkti.

Joonised on diagrammid, graafikud, skeemid, kaardid ja fotod. Jooniste (graafikute) stiil on akadeemiliselt väljapeetud ja konservatiivne. Kasutatakse 2D-graafikat, kirjasuurus joonisel on 10 punkti, joonise allkirjas 12 punkti. 3D-eriefektide kasutamine peab olema sisuliselt põhjendatud, mitte pelgalt efekti pärast. Joonistele eraldatud ruumi tuleb kasutada otstarbekalt. Näiteks diagrammide puhul pole alati mõistlik alustada koordinaattelgesid 0-punktist, kui eesmärk on esile tuua mingite näitajate tasemete erinevus. Illustratsioonide lisamisel kasutatakse vasakjoondust.

Joonis 1. Tulekahjud ja tulekahjudes hukkunud Eestis 2005–2013 (Statistikaamet, 2014a; autorite arvutused)

Joonisel on allkiri ja tabelil pealkiri. Pealkiri ja allkiri kirjeldab kokkuvõtlikult tabelisse või joonisele koondatud infot ja selles tuleb näidata tabelis või joonisel esitatud andmete mõõtühik. Teine võimalus on esitada mõõtühikud joonise või tabeli sees (vt joonis 1 või tabel 3). Tabeli pealkirja ega joonise allkirja või sellele järgneva allikaviite lõppu ei panda punkti. Kõik joonised ja tabelid nummerdatakse eraldi arvestuses kogu töö ulatuses araabia numbritega. Üksikut tabelit või joonist ei ole vaja nummerdada.

Tabel 3. Registreeritud isikuvastased kuriteod Eestis 2008–2013 (Statistikaamet, 2014b; autorite koostatud)

Kuriteo liik	Registreeritud kuritegude arv					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tapmised	88	64	62	81	59	50
Mõrvad	16	31	22	19	21	12
Raske tervisekahjustuse tekitamised	140	106	103	104	99	98
Kehalised väärkohtlemised	5174	4518	4320	4785	5311	5496
Pantvangi võtmised	2	0	0	3	0	1
Vägistamised	160	124	81	91	143	132

Tabel koosneb tabelipeast, lahtritest, ridadest ja veergudest. Veeruinfo on pealkirjastatud ja veergude pealkirjad on joondatud keskele. Näiteks on tabelis 3 esimese veeru pealkiri „Kuriteo liik”, teise veeru pealkiri „Registreeritud kuritegude arv” ja teise veeru esimese alaveeru pealkiri „2008”. Veergude pealkirjad võib nende esiletõstmiseks soovi korral teha poolpaksus kirjas. Ridade pealkirjad joondatakse vasakule, näiteks on tabelis 3 esimese rea pealkiri „Tapmised” joondatud vasakule. Kui lahtrites esitatakse arvandmeid, on soovitatav need joondada paremale, et eri ridadel olevad arvud oleksid paremini võrreldavad. See tagab ka, et komakohtadega arvude komakohad on ühel joonel. Kui tabelites esitatakse pikemat kui kahe-kolmesõnalist tekstilist informatsiooni, on soovitatav joondada tekst vasakule, ühekahe märksõna korral keskele. Kogu tabeliinfo on raamitud tabeliruudustikuga.

Tabelile ja joonisele pannakse **allikaviide**, mis lisatakse joonise allkirja või tabeli pealkirja lõppu sulgudesse. Autori enda koostatud joonise puhul viidatakse autorile, valmis joonise kasutamise korral esmaallikale. Kui autor koostab ise joonise või tabeli, kasutades mõnest andmebaasist või muust allikast saadud andmeid, viidatakse andmete allikale, kuid lisatakse viide, et joonis või tabel on autori koostatud (vt joonis 1 või tabel 3). Üliõpilastöodes märgitakse tavaliselt „autori koostatud”, kui üliõpilane koostab joonised või tabelid ise. Juhendis on joonistele ja tabelitele märgitud „autorite koostatud”, kuna juhendil on mitu autorit. Sageli koostatakse jooniseid ja tabelleid rohkem kui ühest allikast saadud andmete alusel, sel juhul lisatakse viitesse kõik allikad. Viited võib teatud juhtudel (nt kui neid on palju ja tabeli formaat võimaldab viidata tabeli eri osadele või lahtritele) panna ka tabeli sisse. Kui autor kasutab andmeid arvutuste tegemiseks, näiteks arvutab mingeid suhtarve ja esitab tabelis või joonisel oma arvutuste tulemused, lisatakse andmeallika(te) järele vastav viide (nt Statistikaamet, 2014; autorite arvutused).

Teema käsitlemist töö peatükkides ja alaosades ei sobi alustada kohe arvnäitajate esitamisega (tabelina või joonisena). Tabelite ja jooniste sisu analüüsimisel tekstis ei ole mõtet andmeid mehaaniliselt tekstina ümber jutustada, vaid avada tuleb arvandmetega iseloomustatud ja nendest tulenevad probleemid, nähtuse muutumise iseloom, põhjused ja muu oluline. Samuti ei lõpetata peatükke joonise või tabeliga, vaid tehakse omapoolne kokkuvõte.

4.4. Valemite vormistamine

Valemite kasutamisel kirjutatakse üherealised valemid teksti sisse, pikemad ja murrujoonega valemid eri ritta. Valemis olevad tähised selgitatakse lahti tähiste esinemisjärjekorras pärast valemit. Parema selguse huvides võivad valem ja selle tähised olla poolpaksus kirjas.

Tiheduse saab arvutada järgmise valemiga:

$$\rho = m / V \quad (1)$$

kus ρ on tihedus, m on mass ja V on ruumala.

Kui valemitele soovitakse teksti sees viidata või kui neid on rohkem kui üks, tuleb valemid nummerdada. Number pannakse ümarsulgudesse valemi järele lehekülje paremasse äärde.

4.5. Loetelude vormistamine

Loetelud aitavad tuua esile kokkuvõetud ja süstematiseeritud infot. Loetelu esitluslaad võimaldab edastatavat infot muust tekstist eraldada ja lugejale kergemini kättesaadavaks teha. Lõpu- ja magistritöös tuleb jälgida, et loetelusid ei oleks liialt palju. Ühe teksti piires tuleb kasutada ühte loetelutähistust. Loetelu tähistamiseks on mitu võimalust:

- suured või väikesed tähed;
- araabia numbrid või Rooma numbrid;
- punkt või sulg tähise järel;
- graafiline tähis.

Iga loetelu liige on sissejuhatava osa jätk ja peab grammatiliselt sissejuhatusega ühilduma. Loetelu kirje pikkusest ja sisust sõltub kirjovahemärgi kasutamine. Kui loetelu osad on ühesõnalised või koosnevad lühikestest fraasidest, ei panda nende lõppu kirjovahemärki. Kui tegemist on pikemate osalausetega, pannakse loetelu osade lõppu semikoolon. Kui loetelu

osad moodustavad täislauseid või koosnevad mitmest lausest, pannakse iga loetelu osa järele punkt.

Tekstisese viite vormistamine loetelus. Kui viidatakse ühele allikale, tuleb viide panna loetelu ette, enne koolonit (vt näide 1). Kui loetelupunktide sisu on koostatud mitme allika põhjal, siis pannakse viide loetelupunkti järgi (vt näide 2).

Näide 1: ühele allikale viitamine loetelus

Organisatsiooni seisukohalt on karjääri planeerimine oluline selleks, et (Alas, 1997, lk 114):

- ühendada töötajate individuaalsed karjääriplaanid organisatsiooni eesmärkidega;
- olla valmis personalivajaduse rahuldamiseks tulevikus.

Näide 2: mitmele allikale viitamine loetelus

Karjääri planeerimisel on mitmeid positiivseid külgi:

1. Teadliku karjääriplaneerimise tulemusel saab töötaja muuta või parandada oma tööelu kvaliteeti (Jamnes & Savisaar, 1998, lk 7).
2. Organisatsioon saab valmistuda tuleviku personalivajaduste rahuldamiseks (Alas, 1997, lk 114).

4.6. Tsitaadi ja refereeringu vormistamine

Tsiteerimine on teise autori töö või allika sõnasõnalise väljavõtte kasutamine oma töös. Tsiteerimist kasutatakse, kui on vaja mingit seisukohta täpselt edastada, kui autor soovib oma mõtteid ja vaateid kinnitada teise autori tabava väljendusega ning kui ta tahab väite ümber lükata või seda kritiseerida. Kui tsitaati ei kasutata täielikult, pannakse ärajäetud sõnade asemele väljajätupunktid (kolme tühiku ja punkti kombinatsioon ehk /.../). Tsitaat pannakse jutumärkidesse ja sellele järgneb viide.

Refereerimine on teise autori või allika sisu ehk olulise mõttekäigu, idee kokkuvõttev ja kommenteeriv esitamine oma töös. Teoreetilist uurimistööd (ja empiirilise uuringu teoreetilist osa) kirjutades kasutataksegi peamiselt refereerimist, mis on tekstist oluliste ideede ülesotsimine ja nende edasiandmine oma sõnadega, teksti sisu moonutamata. Refereerimisel ei kasutata jutumärke, kuid refereering peab olema eristatav üliõpilastöö kirjutaja seisukohtadest, seega järgneb refereeringule alati viide.

Näide tsiteerimisest:

„Tsitaat ehk otselaen on täpselt – kuni võimalike fakti- ja kirjavigadeni – algupärase tekstiga kokkulangev. .../ Pane tsitaat alati jutumärkidesse” (Hirsjärvi, *et al.*, 2005, lk 109–110).

Näide refereerimisest:

Hirsjärvi, *et al.*, (2005, lk 109–110) rõhutavad, et tsitaat eristatakse muust tekstist jutumärkidega ning see peab algupärase tekstiga täielikult kokku langema kuni isegi võimalike fakti- ja kirjavigadeni.

Kui üliõpilastöös kasutatakse tsiteerimist (sõna-sõnalt mahakirjutamist), kuid jutumärgid jäetakse ära, jättes mulje refereerimisest, siis loetakse seda plagiaadiks.

5. VIITAMINE

Sisekaitseakadeemias kasutatakse tekstisisest viitamist ehk Harvardi viitamissüsteemi. Selge ja üheselt mõistetav viitamine on korrektse ning usaldusväärse uurimis-, teadus- ja üliõpilastöö põhieeldus. Viide on tekstis ühenduslülil kasutatud kirjanduse kirjega, et näidata, millisest allikast pärineb töös kasutatud materjal, sest uurimistöö põhineb üldjuhul varem loodul. Viitamise kaks kõige olulisemat funktsiooni on:

1. Eristada refereeritud või tsiteeritud tekst autori originaaltekstist. Viitamisel tuleb jälgida, et üliõpilase loodud originaaltekst oleks selgelt eristatud teiste autorite ideede alusel kirjutatud tekstist.
2. Tagada tsiteeritud või refereeritud allika tuvastamine ning neist pärit info kontrollitavus. Viite koostamisel tuleb kindlustada, et lugejal oleks võimalus see allikas kiiresti üles leida ja refereeritud teksti iseseisvalt lugeda.

Igasugune viitamata tekst loetakse automaatselt töö esitaja (selle inimese, kelle nimi on töö) originaaltekstiks. Juhul kui see tegelikult nii ei ole, on tegemist plagieerimisega.

Viite koostamisel on kõigepealt vaja määrata **allika laad** (raamat, ajakiri, kogumik vm), seejärel on võimalik järgida sellele allikale kehtestatud viitamisreegleid. Üht tüüpi allikate kirjed peavad olema koostatud sama põhimõtte järgi. Publitseeritud materjalide puhul saadakse andmed kirjade koostamiseks ajakirjade puhul vastava artikli juurest (või tiitellehelt ja sisukorrast), raamatute puhul tiitellehelt ja/või selle pöördelt, peatüki juurest ja/või sisukorrast. Kõige lihtsam on tekstisisest viitamist teha Wordi abil (vt lisa 4).

5.1. Tekstisisese viitamise üldised põhimõtted

Tekstisisene viitamine ühe autoriga allikale. Kui lauses ei nimetata autorit, siis märgitakse sulgudesse nii autor kui ka aastaarv. Kui tekstis nimetatakse autorit, pole sulgudes nime kordamine vajalik.

Näide viitest lause lõpus:

Üliõpilaste hoiakuid lõputöö kirjutamisel mõjutavad akadeemiline võimekus, õnn ja teadmiste orienteeritus, need kolm muutujat on ka sügava õpistiili ennustajateks (Sachs, 2002, p.106).

Näide viitest lause alguses:

Sachs (2002, p.106) on toonud välja, et üliõpilaste hoiakuid lõputöö kirjutamisel mõjutavad akadeemiline võimekus, õnn ja teadmiste orienteeritus, need kolm muutujat on ka sügava õpistiili ennustajateks.

Viitamine mitme autoriga allikale. Kui allikal on üle kahe autori, siis kirjutatakse tekstisisese viitesse esimene autor ja seejärel lühend *et al.* (nt Ploom, *et al.*, 2007, lk 70). Viidatud allikate loetelus märgitakse kõik autorid samas järjekorras, milles nad allika tiitellehel on esitatud. Eestikeelsete allikate puhul kasutatakse sidesõna „ja” või „&” (nt Sootak ja Pikamäe, 2009, lk 275 või Sootak & Pikamäe, 2009, lk 275). Võõrkeelsete allikate kasutatakse ainult „&” (nt Pollitt & Bouckaert, 2000, pp. 24–25).

Viitamine ühele allikale mitmes järjestikus lõigus. Kui ühest allikast on refereeritud mitu lõiku järjest, tuleb iga lõigu lõppu panna viide. Kui lõigu lõpus sulgudes olevat viidet ei ole, siis eeldatakse, et esitatud ideed ja tulemused on autori enda looming. Sellisel juhul tähendab see, et eelmised lõigud on jäänud viitamata ehk tegemist on plagiaadiga.

Näide samast allikast kaks lõiku järjest:

Avaliku sektori reformide läbiviimine on väga laialdaselt levinud. Peamiseks põhjuseks on see, et need vähendavad kulusid, tõhustavad valitsussektori tööd ja parandavad avaliku teenuste kvaliteeti. (Pollitt & Bouckaert, 2000, pp. 24–25)

Samas ei pruugi reformid saavutada oma eesmärgi, need võivad läbi kukkuda ja põhjustada tagasiminekut reformitavate valdkondade tegevuses. Mõnikord kasutatakse reformimist ka poliitilises võitluses – reformide väljakuulutamise, uue parema avaliku teenuse lubamise, ministriumite ja riigiasutuste ümberkorraldamise – kõik need tegevused võivad tuua reforme läbiviivatele poliitikutele positiivset tähelepanu. (Pollitt & Bouckaert, 2000, pp. 150–159)

Kui ühe ja sama autori tööd on ilmunud samal aastal, eristatakse need tähtedega nii tekstis kui ka kirjanduse loetelus (nt Kitsnik, 2008a, lk 14; Kitsnik, 2008b, lk 35).

Viitamine korraga mitmele allikale. Mitmele allikale viidates eraldatakse need omavahel semikooloniga ja allikad järjestatakse kronoloogiliselt või tähestikuliselt.

Näide viitamisest mitmele allikale:

Posttraumaatiline stress võib põhjustada mitmeid vaimseid probleeme: depressiooni, söömishäireid, unehäireid, ärevust, enesetapumõtteid vms (Kaufman & Widom, 1999, p. 347–348; Sarkar & Sarkar, 2005, p. 407).

Kui tiitellehel on nimetatud kollektiivne autor (nt teadusasutus, ministerium), siis osutatakse sellele kui autorile (nt Politseiamet, 2002, lk 99). Kollektiivse autori korral võib kasutada lühendit, kuid esimest korda viitamisel tuleb selle täielik nimetus välja tuua ja seejärel esitada sulgudes edaspidine kasutamine (nt Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi PPA)). Viidatud allikate loetelus tuleb kirje koostada täieliku nimetuse alusel (nt Politsei- ja

Piirivalveamet). Siiski tuleb lühendite kasutamine hoolega läbi mõelda, et viite leidmisel viidatud allikate loetelust ei tekiks raskusi.

Kui tiitellehel pole autoreid märgitud, vaid on koostaja või toimetaja nimi, märgitakse viitesse see. Kui aga ka viimaseid ei ole, siis märgitakse ladinakeelne lühend *Anon.* (anonüümne).

Väljaandmise koha ja kirjastuse puudumine. Juhul kui raamatu tiitellehele ega tiitellehe pöördele ei ole märgitud raamatu väljaandmise kohta, siis kirjutatakse viidatud allikate loetelu kirjesse *s.l.* (*sine loco*), või kui ei ole märgitud, milline kirjastus on raamatu välja andnud, siis kirjutatakse *s.n.* (*sine nomine*).

Kui allikal ei ole esitatud autorit, toimetajat, koostajat või organisatsiooni, siis sellist allikat ei tohiks teadustöö seisukohast kasutada. Kui see on aga vältimatult vajalik, siis viidatakse allika pealkirja alusel.

Lauselõpupunkti kasutamine: kui viidatakse ühele lausele, pannakse viide enne lauselõpupunkti. Kui viidatakse kogu lõigule, pannakse viide pärast punkti.

Näide viitest lausele:

Kvalitatiivsete uuringute täpne defineerimine on keeruline ning teaduskirjanduses on esitatud eri autorite poolt erinevaid määratlusi (Laherand, 2008, lk 15).

Näide viitest tervele lõigule:

Kvalitatiivsete uuringute täpne defineerimine on keeruline ning teaduskirjanduses on esitatud eri autorite poolt erinevaid määratlusi. Mitmetes õpikutes tutvustatakse kvalitatiivseid uuringuid pigem näidete ja kirjeldustega kui täpse definitsiooniga. (Laherand, 2008, lk 15, 17)

Leheküljenumbrite märkimine tekstisiseses viites. Üldine põhimõte on, et leheküljenumbrid märgitakse viitesse alati, sest see hõlbustab lugejal refereeritava või tsiteeritava teksti leidmist. Kui mõne allika puhul (nt internetiallikas, loengumaterjal) ei ole leheküljenumbreid lisatud, jäetakse need ka viites erandkorras lisamata.

Kui kasutatakse võõrkeelset materjali, koostatakse kirje viidatava algallika keeles, seega esitatakse ka kõik lühendid vastavas keeles (nt lehekülg inglise keeles mitmuses: pp. 5–10, ainsuses: p. 5, eesti keeles: lk 5–10).

5.2. Viitamine raamatule

Raamatu viite näiteid on mitmeid: ühe autoriga (näide 1), mitme autoriga (näide 3 ja 4), autoriks asutus (näide 2). Kui raamat on mitu korda välja antud, siis esitatakse ka trüki number (nt 2. trükk).

Materjali laad (Wordi märksõna)		Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)
		Refereering	Tsitaat	
Raamat (book)	Näide 1 (autor nimega)	Mikk (2012, lk 73) rõhutab, et testament võimaldab abikaasadel viia ellu nende ühine tahe surma korral, kusjuures pärijaks jääb kauem elav abikaasa.	„Abikaasade vastastikuse testamendi eesmärk on võimaldada viia abikaasadel ellu nende ühine tahe surma puhuks. Kauem elav abikaasa saab varem surnud abikaasa pärijaks.” (Mikk, 2012, lk 73)	Mikk, T., 2012. <i>Pärimisõigus</i> . 2. trükk. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
	Näide 2 (autoriks asutus)	Kriminaalasja edasiandmisel ühelt asutuselt tuleb toimikuga edasi anda ka asitõendid, kusjuures asitõendid tuleb säilitada kuni kohtuotsuse jõustumiseni või kriminaalasja lõpetamiseni (Politseiamet, 2002, lk 99).	„Asitõend tuleb säilitada kuni kohtuotsuse jõustumiseni või kriminaalasja lõpetamiseni. Kriminaalasja edasiandmisel ühelt uurimisasutuselt teisele, saadetakse neile koos toimikuga ka asitõendid.” (Politseiamet, 2002, lk 99)	Politseiamet, 2002. <i>Majanduskuritegude menetlemise käsiraamat</i> . Tallinn: Politseiamet.
	Näide 3 (kuni 2 autorit)	Sootak ja Pikamäe (2009, lk 275) leiavad, et toimepandud kuriteo raskus on esimene asi, mida peaks kuriteo asjaolude puhul arvesse võtma.	„Kuriteo toimepanemise asjaolude arvestamise raames tuleb esmajoones arvestada toimepandud kuriteo raskust” (Sootak & Pikamäe, 2009, lk 275).	Sootak, J. & Pikamäe, P., 2009. <i>Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne</i> . 3. trükk. Tallinn: Juura.
	Näide 4 (rohkem kui 2 autorit)	Ploom, <i>et al.</i> (2007, lk 70) toovad välja, et inimest, keda on sunniviisiliselt kohale toodud, võib kinni pidada ainult vajaliku menetlustoimingu läbiviimise ajal.	„Sundtoomisega kaasnev isiku kinnipidamine võib aset leida mitte kauem, kui see on vajalik vastava menetlustoimingu läbiviimiseks” (Ploom, <i>et al.</i> , 2007, lk 70).	Ploom, T., Koolmeister, I., Kangur, A., Lind, S., Pajula, E. & Sirk, I., 2007. <i>Väärteomenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne</i> . Tallinn: Juura.

5.3. Viitamine kogumikule

Kogumik on ühte väljaandesse koondatud ühe või mitme autori iseseisvad tööd (nt raamat, kus eri peatükkidel on eri autor). Viidatud allikate loetelu koostamisel tuleb tähele panna, et vajalik on esitada artikli pealkiri (esimesena) ja kogumiku pealkiri (teisena, kaldkirjas).

Sageli on kogumikul ka toimetaja(d) ning ka need tuleb viidatud allikates kajastada (vt näide 2). Viidatud allikate loetelus esitatakse kogu peatüki leheküljenumbrid.

Materjali laad (Wordi märksõna)		Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)
		Refereering	Tsitaat	
Peatükk raamatust või kogumikust (rubriik, <i>book section</i>)	Näide 1 (peatüki autor)	Raska (2005, lk 161) leiab, et avaliku korra ja inimeste turvalisuse kaitse eest seisvad riigiasutused ja teised organisatsioonid mõjutavad turvalisuse olukorda kas või lootuse sisendamise kaudu.	„Politsei, tuletõrje, päästeteenistus ning teised avaliku korra ja inimeste turvalisuse kaitsel seisvad riigiasutused, samuti kodanike vastavad omaalgatuslikud organisatsioonid mõjutavad juba oma olemasoluga turvalisuse keskkonda” (Raska, 2005, lk 161).	Raska, E., 2005. Ühiskonna turvalisus kui missioon. Rmt: <i>Eesti edu hind: Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus</i> . Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 161-169.
	Näide 2 (peatükk sarjast ilmunud materjalist)	Selle kohta, kuidas Siseministeeriumi haldusalas oleva infotehnoloogia võimekust ühtseks liita, telliti kaks analüüsi (Roosimaa & Tabur, 2012, lk 71).	„Siseministeerium tellis kaks analüüsi selle kohta, kuidas võiks IKT konsolideerimist läbi viia” (Roosimaa & Tabur, 2012, lk 71).	Roosimaa, R. & Tabur, L., 2012. Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse loomise taust ja protsess asjaosaliste ekspertide pilgu läbi. Rmt: L. Tabur & A. Talmar-Pere, toim-d. <i>ViAble Security. Haritud turvalisus</i> . Tallinn: Sisekaitseakadeemia, lk 62-84.

5.4. Viitamine entsüklopeediale, sõnastikule ja leksikonile

Teatmeteoste loomisesse on üldjuhul kaasatud palju autoreid, kuid peamine vastutus on toimetaja(te)l ja tema/nende nimi on kõige olulisem. Viidatud allikate loetelus tuleb välja tuua ka termini nimetus (näites 1 *digital divide*), mida refereeritakse või tsiteeritakse, seejärel teatmeteose pealkiri ning lõpus lehekülje number.

Materjali laad (Wordi märksõna)		Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)
		Refereering	Tsitaat	
Teatmeteos (rubriik või <i>book section</i>)	Näide 1 (entsüklopeedia)	Sotsiaalprobleemide entsüklopeedia (Parrillo, 2008, p. 235) kirjeldab digitaalset lõhet (<i>digital divide</i>) kui olukorda, milles osal inimestel on võimalik kasutada tehnoloogiat ja teistel mitte.	„Digitaalne lõhe on olukord, kus osadel inimestel on võimalus kasutada tehnoloogiat ja teistel ei ole” (Parrillo, 2008, p. 235).	Parrillo, V. N. toim., 2008. Digital divide. Rmt: <i>Encyclopedia of Social Problems</i> . Los Angeles, London: SAGE, p. 235.

	Näide 2 (leksikon)	Mereleksikoni järgi on Ahti soome rahvausundis veehaldjas (Luhaveer, 1996, lk 12).	„Ahti, soome rahvausundis pms. veehaldjas, eesti veejumalana kirjanduslik laen” (Luhaveer, 1996, lk 12).	Luhaveer, O. toim., 1996. Ahti. Rmt: <i>Mereleksikon</i> . Tallinn: Tallinna Raamatutrukikoda, lk 12.
	Näide 3 (sõnastik veebist)	Õigekeelsussõnastik defineerib päringut kui järelepärimist või info leidmise korraldust infosüsteemis (Erelt, <i>et al.</i> , 2013).	„Päring – järelepärimine; info leidmise korraldus infosüsteemis” (Erelt, <i>et al.</i> , 2013).	Erelt, T., Leemets, T., Mäearu, S. & Raadik, M., 2013. Päring. Rmt: <i>Eesti õigekeelsussõnaraamat</i> . [Võrgumaterjal] Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Leitav: http://www.keeleveeb.ee/ [Kasutatud 04.01.2017].

5.5. Artikkel

Artikkel on mingit teemat käsitlev arutlev kirjutis ajakirjas (nii elektroonilisel kui ka paberkujul).

Materjali laad (Wordi märksõna)	Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)	
	Refereering	Tsitaat		
Artikkel ajakirjast (Ajakirjaartikkel, <i>Journal Article</i>)	Näide 1 (üks autor)	Eintalu (2007, lk 2210) rõhutab, et eetika ja seadused ei saagi olla samaväärsed, kuid neil peaks olema teatav ühisosa.	„Eetika ja seadused siiski ei ole ega saagi mitmel põhjusel olla üks ja sama asi, kuigi neil kahe peaks soovitatavalt olema teatav ühisosa ja /või koosõla” (Eintalu, 2007, lk 2210).	Eintalu, T., 2007. Seadus ja eetika: Avaliku teenistuse eetikakoodeksi juhtum. <i>Akadeemia</i> , nr 10, lk 2210-2232.
	Näide 2 (sama autor, sama aasta)	Tiivel (2005a; 2005b) osundab sellele, et Saksa õigusruumis peetakse kinnistusmenetlust tsiviilkohtumenetluse hagita osaks, kusjuures seadusjärgset varasuhet saab asendada ainult mõne seaduses sätestatud varasuhetega.		Tiivel, R., 2005a. Abikaasade varasuhetest abieluvararegistri ja kinnistusraamatu valguses. <i>Juridica</i> , XIII(VII), lk 439–450. Tiivel, R., 2005b. Kinnistamine kohtulahendi alusel. <i>Juridica</i> , XIII(III), lk 209–217.

Ingliskeelsete teadusartiklite (nt SAGE või EBSCOHost andmebaasist) viidatud allika kirje koostatakse järgmiselt: Author, Initials., Year. Title of article. *Full Title of Journal*, Volume number (Issue/Part number), Page number(s).

Artikkel andmebaasist (Ajakirjaartikkel, <i>Journal Article</i>)	Näide 1 (1 autor, SAGE)	Evans (2010, p. 422) tähendab, et liberaalsus ei sea kahtluse alla enam mitte pelgalt klassikalist elu-surma küsimust, vaid kodusõda on mõjutatav üldisemast biopoliitilisest sunnist.	„Seega ei esita liberalism mitte ainult väljakutset fundamentaalset elu-surma küsimust st kes elab või kes sureb, vaid nüüdseks tundub, et kodusõda on juhindumas hoopis globaalselt ambitsioonikast biopoliitiliselt imperatiivist” (Evans, 2010, p. 422).	Evans, B., 2010. Foucault's Legacy: Security, War and Violence in the 21st Century. <i>Security Dialogue</i> , 41(4), pp. 413–433.
	Näide 2 (rohkem kui 2 autorit, EBSCO)	Goodchild jt (2016, pp. 255–256) nendivad, et kui tubakat maksustada, võib see vähendada suitsetamisest tingitud surmade arvu ja seega aidata kaasa ülemaailmsete tervise edendamise eesmärkide saavutamisele.	„Tubaka maksustamine võib vähendada miljonite suitsetamisest tingitud surmade arvu kogu maailmas ning aidata kaasa globaalse tervise edenduse eesmärkidele” (Goodchild, et.al., 2016, pp. 255–256).	Goodchild, M., Perucic, A.-M. & Nargis, N., 2016. Modelling the Impact of Raising Tobacco Taxes on Public Health and Finance. <i>Bulletin of the World Health Organization</i> , 94(4), pp. 250–257.

5.6. Artikkel ajalehest

Ajaleheartikkel võib olla elektroonilisel kujul kui ka paber kandjal, kusjuures elektroonilisele ajaleheartiklile lisatakse märke kasutamise ajast. Leheküljenumber lisatakse viidatud allikate loetellu.

Materjali laad (Wordi märksõna)	Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)	
	Refereering	Tsitaat		
Artikkel ajalehest (<i>Periodikaväljaande artikkel, Article in a Periodical</i>)	Näide 1 (autoriga)	Sikk (2014) kirjutab oma artiklis sellest, et Kohtla-Järvel õpivad siseturvalisust samas grupis nii vene- kui ka eestikeelsest koolist pärit noored.	„Kohtla-Järve siseturvalisuse õppe teeb eriliseks see, et õppegrupis on koos nii venekeelse vene gümnaasiumi kui ka eestikeelse Järve gümnaasiumi noored” (Sikk, 2014).	Sikk, R., 2014. Vene noored õpivad Eestit kaitsma. <i>Eesti Päevaleht</i> , 04. aprill, lk 7.
	Näide 2 (autor puudub)	2008. aastal toimusid õppused, kus osalesid nii maakondade kriisikomisjoni liikmed kui ka valitsusasutuste spetsialistid (Piirist piirini, 2008).	„Õppusel osalesid maakondade kriisikomisjonide teavitusgruppide liikmed, siseministeriumi ja sisejulgeolekuasutuste kommunikatsiooni-spetsialistid” (Piirist piirini, 2008).	Piirist piirini, 2008. Toimus kriisikommunikatsiooni koolitus Haapsalus. <i>Piirist piirini</i> , nr 2 (3), lk 6.

	Näide 3 (veebiajaleht)	Tartu Ülikooli ööraamatukogus saab tasuta kohvi või teed juua (Kula, 2017).	„Peale õpikeskkonna pakub raamatukogu tudengitele tasuta kohvi ja teed ning mitmesuguseid võimalusi hoida end õppimise vahepeal füüsiliselt aktiivsena” (Kula, 2017).	Kula, K., 2017. Tartu ülikooli ööraamatukogu avab tänasest ukсед. <i>Tartu Postimees</i> , [Võrgumaterjal] Leitav: http://tartu.postimees.ee [Kasutatud 02.01.2017].
--	---------------------------	---	---	--

5.7. Õigusaktid ja dokumendid

Üldjuhul arvestab lugeja, et töös kasutatakse kehtivaid redaktsioone. Siiski tuuakse teksti sees (nt sissejuhatavas osas) õigusaktidele viidates ära töös viidatud õigusaktide kasutamise viimane kuupäev (nt „Töös kasutatakse 02.01.2017 seisuga õigusaktide redaktsioone.”). Kui töös on vajalik eelnevate redaktsioonide väljatoomine, pööratakse sellele teksti sees eraldi tähelepanu. Viidatud allikate loetelus tuuakse välja seaduse nimetus, vastuvõtmise aasta (mitte jõustumine, sest seadus võib jõustuda eri aegadel) ja avaldamismärge. Viide Riigi Teataja andmebaasile ei ole vajalik.

Riigi Teatajas või ametkondade ja asutusesiseselt avaldatud määruste, käskkirjade ja muude dokumentide puhul tuleb lähtuda eeltoodud põhimõtetest. Kui dokument on avalik ja leitav internetist, siis lisatakse elektrooniline viide kasutatud allikate loetellu.

Materjali laad (Wordi märksõna)		Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)
		Refereering	Tsitaat	
Seadus (kaasus, case)	Näide 1	Avaliku teenistuse seadus § 5 sätestab avaliku teenistuse iseloomu. Ühest küljest on see riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse avalik-õiguslik teenistus- ja usaldussuhe ametnikuga ametiasutuse avaliku võimu teostamisega seotud ülesannete täitmiseks. Teisalt on avalik teenistus ka riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse eraõiguslik töösuhe isikuga üksnes avaliku võimu teostamist toetavate ametiasutuse ülesannete täitmiseks. (Avaliku teenistuse seadus, 2012)	„Avalik teenistus on (Avaliku teenistuse seadus, 2012, § 5): 1) riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse avalik-õiguslik teenistus- ja usaldussuhe ametnikuga ametiasutuse ülesannete täitmiseks, mis on avaliku võimu teostamine; 2) riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse eraõiguslik töösuhe isikuga ametiasutuse ülesannete täitmiseks, mis on üksnes avaliku võimu teostamist toetav töö.”	<i>Avaliku teenistuse seadus</i> (2012) RT I, 06.10.2016, 3.
Määrus ja dokumendid (käskkirj, leping jt) (mitmesugust, <i>miscellaneous</i>)	Näide 2 (määrus)	Häädemeeste Vallavolikogu keelas oma määru (vt § 1 lõige 1.1.) rändkauplustes üle 6 mahuprotsendilise etanoolisisaldusega alkohoolse joogi jaemüügi (Häädemeeste Vallavolikogu, 2002).	Häädemeeste Vallavolikogu otsustas „1.1. Keelata Häädemeeste valla haldusterritooriumil rändkauplustes üle 6 mahuprotsendilise etanoolisisaldusega alkohoolse joogi jaemüük” (Häädemeeste Vallavolikogu, 2002).	Häädemeeste Vallavolikogu, 2002. <i>Alkoholise joogi jaemüügil kitsenduse kehtestamine. Määrus. RT IV, 03.06.2014, 31.</i>

	Näide 3 (määrus)	Määruse § 1 lõike 1 alusel võib vangla territooriumile tööhõive tagamiseks rajada kaitise (Justiitsminister, 2007).	§ 1 lõige 1: „Justiitsminister või tema volitatud isik võib kinnipeetavate tööhõive tagamiseks sõlmida füüsilise isikuga või äriühinguga (edaspidi ettevõtja) kirjaliku lepingu vangla territooriumile kaitise rajamiseks” (Justiitsminister, 2007).	Justiitsminister, 2007. <i>Vangla territooriumile kaitise rajamise lepingu nõuded. Määrus. RTL 2001, 83, 1142.</i>
	Näide 4 (asutusesisene käskkiri)	Sisekaitseakadeemia töökeskkonnavolinik määrati rektori käskkirja punkti 5 alusel ametisse neljaks aastaks (Sisekaitseakadeemia, 2016).	Sisekaitseakadeemia rektor otsustas oma käskkirjas punktis 5 määrata „töökeskkonnandukogu volituste ja töökeskkonnavolinike volituste kestuseks 4 aastat” (Sisekaitseakadeemia, 2016).	Sisekaitseakadeemia, 2016. <i>Töökeskkonnandukogu moodustamine ja töökeskkonna volinike valimine. Rektori 06.12.2016 käskkiri nr 1.1-2/52.</i>
Veebisaidilt pärinev dokument (Document from web site)	Näide 5 (käskkiri)	Põhimääruse punkti 3.1. alusel on politsei- ja piirivalvekolledži üks eesmärk pädevate politseiametnike koolitamine nii kutsehariduse kui ka rakenduskõrghariduse tasemel (Sisekaitseakadeemia, 2014).	„3.1. Kolledži tegevuse eesmärk on pädevate politseiametnike koolitamine kutsehariduse- ja rakenduskõrghariduse tasemel” (Sisekaitseakadeemia, 2014).	Sisekaitseakadeemia, 2014. <i>Sisekaitseakadeemia Politsei- ja piirivalvekolledži põhimäärus. Rektori 05.03.2014 käskkiri nr 1.1-2/12. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.sisekaitse.ee/politsei-ja-piirivalvekolledz/kolledzist/tutvustus/ [Kasutatud 02. 11. 2016].</i>

5.8. Kohtulahendid

Kohtulahenditele viitamisel kasutatakse kohtulahendi nimetust ja aastaarvu, viidatud allikate loetelus nimetatakse ka lahendi number. Kohtulahenditele viitamisel ei kasutata nimesid, vaid asendatakse need initsiaalidega.

Materjali laad (Wordi märksõna)	Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelus (näide)
	Refereering	Tsitaat	
Kohtulahend (kaasus, case)	R. L. kaebuse kohaselt eksisid politseinikud mitme punkti vastu: puudus seaduslik alus sõiduki peatamiseks ja kontrollimiseks ning mitme ametiisiku poolt teostatav kontroll toimus samaaegselt (R. L. väärteoasi liiklusseaduse § 228 järgi, 2014).	„Kaebuse kohaselt puudus politseinikel seaduslik alus tema sõiduki peatamiseks. Kuivõrd politseinikel puudus alus arvata, et sõidukis võis olla konfiskeerimisele kuuluvaid esemeid, puudus neil alus ka sõiduki kontrollimiseks. Avades mitme ametiisiku poolt korruga mitut ust ja pagasiruumi, rikkusid ametnikud politsei ja piirivalve seaduse (PPVS) § 736 lg 2, sest tekkis olukord, kus R. L. ei saanud olla samal ajal erinevates kohtades tehtud menetlustoimingute juures” (R. L. väärteoasi liiklusseaduse § 228 järgi, 2014).	R. L. väärteoasi liiklusseaduse § 228 järgi (2014) 3-1-1-22-14.

5.9. Standardid

Standardite korral on oluline väljaandja ja aastaarv koos leheküljenumbri, viidatud allikate loetelus esitatakse kõik vajalik info, et standard oleks lugejale kergesti leitav.

Materjali laad (Wordi märksõna)	Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)
	Refereering	Tsitaat	
Standard (ettekannereport)	Imitarnetoru, mida kasutatakse looduslikes veekogudes, peab olema vähemalt 200 mm siseläbimõõduga (Eesti Standardikeskus, 2012, lk 14).	„Looduslikust veekogust paigaldatava imitarnetoru minimaalne siseläbimõõt peab olema 200 mm” (Eesti Standardikeskus, 2012, lk 14).	Eesti Standardikeskus, 2012. <i>Ehitiste tuleohutus. Osa 6: Tuletõrje veevarustus. EVS 812-6:2012</i> , Tallinn: Eesti Standardikeskus.

5.10. Publitseerimata allikad

Publitseerimata ehk avaldamata allikatele kehtivad samad nõuded, mis publitseeritud allikate puhul (tähtsad on autor, aastaarv, pealkiri), kuid nendele lisandub viidatud allikate loetelus allika laadi selgitav märge (nt magistritöö, loengu- või koolitusmaterjal, ettekanne). Tekstisisese viitesse tuleb leheküljenumbrid kindlasti lisada siis, kui need on olemas.

Materjali laad (Wordi märksõna)	Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)	
	Refereering	Tsitaat		
Publitseerimata allikad (Raamat, book)	Näide 1 (magistritöö)	Vernik (2014, lk 61) toob oma magistritöös esile, et riigiametnike ja vabatahtlike seisukohad kattusid suures osas vabatahtlike käsitluse, motivaatorite ja vabatahtlike osalemisel merepääste teemades.	„Riigiametnike ja vabatahtlike arvamused vabatahtlike käsitlusest, vabatahtluse motivaatoritest ning vabatahtlike osalemisest merepäästetöös olid võrdlusgruppide vahel suuremas plaanis võrdlemisi sarnased” (Vernik, 2014, lk 61).	Vernik, J., 2014. <i>Vabatahtlike osalemine Eesti merepäästesüsteemis. Magistritöö</i> . Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
	Näide 2 (koolitusmaterjal)	Guthan (2008, lk 5) toob välja, et enamik meeskondi töötab alla oma potentsiaali.	„Enamik meeskondi töötab kaugelt alla oma potentsiaali” (Guthan, 2008, lk 5).	Guthan, H., 2008. <i>Meeskonna juhtimine ja koostöö. Koolitusmaterjal</i> . Tallinn: OÜ Inscape Baltic.
Konverentsiettekanne (Conference proceeding)	Näide 3 (ettekannereport)	Saar (2002) nendib, et tänapäeva turumajanduses levinud marketingi võib pidada korruptsiooniks.	„See, mida tänasel päeval turumajanduses nimetatakse marketingiks, seda võib suurel määral nimetada tegelikult korruptsiooniks” (Saar, 2002).	Saar, A., 2002. <i>Millised on ühiskonna ootused avalikule sektorile? Ettekanne</i> . Tallinn, Sisekaitseakadeemia 12.04.2002 konverents: avaliku teenistuse usaldusväärsus ja kompetentsus.

5.11. Internetiallikad

Internetist kättesaadavaid raamatuid, ajakirju, sõnaraamatuid, seadusi jm koostatakse vastava materjali laadi (nt raamat, ajakiri, õigusakt) reeglite alusel. Kui allikas ei liigitu nende näidete alla, siis koostatakse viited nii, et teosed oleksid lugejale kergesti leitavad. Kõige olulisem on esitada teksti sees autor, koostamise aasta ja lehekülje number. Kui allika viidet koostades selgub, et mingi nõutav info puudub (nt koostamise aeg, pealkiri), siis jäetakse see ära. Viidatud allikate loetelus tuleks kindlasti näidata elektrooniline viide ja kasutamise aeg.

Materjali laad		Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)
		Refereering	Tsitaat	
Internetilehekülg (veebisait, web site)	Näide 1 (info kodulehelt)	Füüsiline isik võib jahipidamise, enese ja oma vara kaitse, spordi tegemise, kutsealal tegutsemise ja kolleksioneerimise eesmärkidel omada relva (Politsei- ja Piirivalveamet, 2014).	„Füüsilisele isikule on lubatud relva soetada, omada ja vallata jahipidamiseks, enese ja vara kaitseks, spordiga tegelemiseks, kutsealal tegutsemiseks ja kolleksioneerimiseks” (Politsei- ja Piirivalveamet, 2014).	Politsei- ja Piirivalveamet, 2014. <i>Relva soetamine füüsilisele isikule.</i> [Võrgumaterjal] Leitav: http://politsei.ee/et/teenused/relvaluba/ [Kasutatud 01. 12. 2014].
	Näide 2 (statistilised andmed)	Ehitushinnaindeks vähenes 2016. aastal 0,8 protsenti võrreldes 2015. aastaga (Statistikaamet, 2017).	X	Statistikaamet, 2017. <i>Ehitushinnaindeksi muutus võrreldes eelmise aastaga.</i> [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.stat.ee/34191 [Kasutatud 23.03.2017].
Veebisaidilt pärinev dokument (Document from Web site)	Näide 3 (käskkiri)	Vormiriietuse kandmise korra punkt 2 näeb ette, et vormiriietuse kandmine on kohustuslik auditoorse ja praktilise õppetöö ajal (Sisekaitseakadeemia, 2005).	„2. Õppurid on kohustatud kandma vormiriietust auditoorse ja praktilise õppetöö ajal ning võivad seda kanda õppetööle tulles ja õppetöölt lahkudes” (Sisekaitseakadeemia, 2005).	Sisekaitseakadeemia, 2005. <i>Vormiriietuse kandmise kord. Käskkiri.</i> [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.sisekaitse.ee/public/Oppeosakond/Vormiriietuse_kandmise_kord_kinnitatud_07.03.2005.pdf [Kasutatud 02. 10. 2014].
	Näide 4 (arengukava)	Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2017–2020 toob välja, et üks oluline eesmärk on tagada ministeeriumi valitsemisala valmisolek Euroopa Liidu eesistumiseks. (Rahandusministeerium, 2016, lk 3)	„Järgmisel strateegiaperioodil on oluliseks valdkondadeüleseks eesmärgiks tagada ministeeriumi valitsemisala valmisolek 2017. aasta teises pooles toimuvaks Eesti eesistumiseks ELis” (Rahandusministeerium, 2016, lk 3).	Rahandusministeerium, 2016. <i>Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2017-2020.</i> [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.fin.ee/arengukava [Kasutatud 04.01.2017].

	Näide 5 (ilma autorita materjal)	Praegune pensionisüsteem ei ole jätkusuutlik, kuna riikliku pensionikindlustuse tulud ja kulud ei ole tasakaalus ega taga mõistlikku elatustaset (Anon., 2013, lk 42).	„Pensionisüsteemi peetakse jätkusuutlikuks juhul, kui riikliku pensionikindlustuse kulud ja tulud on tasakaalus ning pensionid on adekvaatsed ehk tagavad mõistliku elatustaseme säilitamise. Praegune süsteem neid tingimusi tagada ei suuda” (Anon., 2013, lk 42).	Anon., 2013. <i>Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilitamisest 2012.-2013. aastal. Riigikontrolöri kokkuvõtte Eesti riigi arengu ja majanduse probleemidest.</i> [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwj2-mn1fbSAhXGJSwKHZdGD4oOFggmMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.digar.ee%2Fariiv%2Fen%2Fdownload%2F252022&usq=AFQjCNFBFKCnES6b8wOVHjKmb7kpe674qw&sig2=rKOkn4k5FZnCT-T-KOh3Mg [Kasutatud 27.03.2017].
Muud internetiallikad (Veebisaidilt pärinev dokument, Document from Web site)	Näide 6 (pressiteade)	Valitsus otsustas, et aastal 2017 on Eestis sisserrände piiravuks 1317, mis moodustab 0,1 protsenti Eesti elanikkonnast (Klopets, 2016).	„Valitsus kinnitas 2017. aasta Eesti sisserrände piiravuks 1317 inimest, mis on 0,1 protsenti Eesti alalisest elanikkonnast” (Klopets, 2016).	Klopets, M., 2016. <i>Valitsus kehtestas legaalse sisserrände piiravuks 1317 inimest.</i> [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.siseministeerium.ee/et/udised/valitsus-kehtestas-legaalse-sisserrande-piiravuks-1317-inimest-0 [Kasutatud 04.01.2017].
	Näide 7 (uuring, käsiraamat, juhend)	Kui last tavameetodite abil küsitleda, võib ta koostööst keelduda, kuna tavameetodid võivad kergesti tekitada arusaamatust (Liivamägi-Hitrov ja Kask, 2016, lk 8).	„Tavameetodite abil küsitledes võib kergesti tekkida vastastikust arusaamatust, mistõttu võib laps koostööst keelduda” (Liivamägi-Hitrov ja Kask, 2016, lk 8).	Liivamägi-Hitrov, A. & Kask, K., 2016. <i>Lapse küsitlemise käsiraamat.</i> [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/lapekysitlemisekasiraamat [Kasutatud 05.01.2017].

5.12. E-kirjad ja intervjuud

Kui intervjuud on anonüümsed, siis kasutatakse nendele viitamiseks numbreid (nt int 1, int 2) või koode (nt spetsialist 1) ja neid viidatud allikate loetelus ei kajastata. Kui intervjuud tehakse nimeliselt, siis lisatakse nimed nii tekstisisesse viitesse kui ka viidatud allikate loetellu. Sama põhimõte kehtib ka e-kirjade korral: teksti sees sulgudes on e-kirja autor ja saatmise aasta, viidatud allikates lisaks märge, et tegemist on e-kirjaga. Elektroonilise viitamise korral muudetakse [Intervjuu] käsitsi [E-kiri].

Materjali laad (Wordi märksõna)	Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)
	Refereering	Tsitaat	
Intervjuu ja e-kiri (intervjuu, Näide 1 (intervjuu))	Intervjuudest selgus, et asjatundja arvamust ei saa tõendina kasutada (Jürgenson, 2013).	„Asjatundja arvamus on tõendina küsitava väärtusega dokument” (Jürgenson, 2013).	Jürgenson, K., 2013. <i>Intervjuu Kalle Jürgensoniga [Intervjuu]</i> (03.12.2013).

Näide 2 (e-kri)	11.02.2014 töötajate üldlisti saadetud e-kirjas selgitab Sisekaitseakadeemia üldosakonna spetsialist Tiina Kopli lahti projektidokumentidega seotud protseduurid (Kopli, 2014).	„Akadeemia on juba aastaid osalenud paljudes projektides, millega kaasneb ka hulk dokumente ning kohustus neid dokumente vastavalt nõutele menetleda ja hallata” (Kopli, 2014).	Kopli, T., 2014 <i>E-kiri SKA töötajatele [E-kiri]</i> (11.02.2014).
-----------------	---	---	--

5.13. Vahendatud viitamine

Vahendatud viitamisega on tegemist siis, kui ühe autori materjale on tsiteeritud või refereeritud teise autori töös. Vahendatud viitamise reegleid tuleb tunda juhul, kui üliõpilastöö kirjutaja soovib näiteks loetavas artiklis refereeritud mõtetele viidata, kuid mingil põhjusel ei ole võimalik algallikaid kätte saada. Vahendatud viitamist tuleks vältida ja kasutada seda ainult erandjuhul, kui algallikat ei ole võimalik kätte saada ja teose kasutamine on töös vältimatult vajalik.

Vahendatud viite vormistamisel tuuakse viites sel juhul välja mõlema autori nimed. Esimesel kohal on algallika andmed ja teisel kohal täiendiga „tsit” (tsiteerinud) või „ref” (refereerinud) selle allika andmed (nt Flick, 2006, lk 245–246 tsit Laherand, 2008, lk 258). Viidatud allikate loetelus esitatakse vaid see allikas, mida tegelikult kasutati (eelnevas näites ainult Laherand).

Materjali laad (Wordi märksõna)	Viide tekstis (näide)		Viidatud allikate loetelu (näide)
	Refereering	Tsitaat	
Raamat (<i>book</i> : teksti sees olevat kirjet ise kohandada)	Flick (2006, lk 245–246 ref Laherand, 2008, lk 258) toob välja, et dokumendianalüüsi võib kasutada iseseisva andmete kogumise meetodina, aga see võib täiendada ka teisi meetodeid, näiteks intervjuusid.	„Dokumentide analüüsiga saab täiendada teisi andmekogumismeetodeid, nt intervjuusid, aga seda võib kasutada ka iseseisva meetodina” (Flick, 2006, lk 245-246 tsit Laherand, 2008, lk 258).	Laherand, M.-L., 2008. <i>Kvalitatiivne uurimisviis</i> . Tallinn: Sulesepp.

Viitamise kokkuvõtteks tuleb märkida, et **viidete konstrueerimisel võib sattuda ka materjalile, mida eelnevates näidetes ei ole kajastatud**. Sel juhul tuleb viide ise konstrueerida nii, et see oleks lugejale kergesti leitav, sest see on kogu viitamise kõige tähtsam eesmärk. Kui retsensent või õppejõud leiab tööst üliõpilase poolt iseseisvalt konstrueeritud viite, siis tuleb hinnata, kas viide on tehtud nii, et see viib materjali tuvastamisele. Kui materjali ei ole võimalik iseseisvalt konstrueeritud viite alusel üles leida,

võib viite koostamise veaks lugeda. Kui aga materjal on leitav, siis loetakse viide korrektseks.

Soovitav on tutvuda ka teiste kõrgkoolide Harvardi stiili juhenditega: „The Harvard Referencing Manual” (University of Surrey, 2014), „Harvard Sitation Style” (University of Western Australia, 2014) ja „Harvard Referencing Guide” (Monash University, 2012), kuigi iga kõrgkool koostab juhendid siiski oma spetsiifikast lähtudes ja üksüheselt nendest näiteid üle võtta ei ole võimalik.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Aarma, A. & Kalle, E., 2003. *Teadustöö alused*. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli Kirjastus.
- Aarnio, A., 2006. *Õiguse tõlgendamise teooria*. Tallinn: Kirjastus Juura.
- Alas, R., 1997. *Personali juhtimine: inimressursi juhtimine*. Tallinn: Külim.
- Anon., 2013. *Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilitamisest 2012.-2013. aastal. Riigikontrolöri kokkuvõtte Eesti riigi arengu ja majanduse probleemidest*. Leitav: <http://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjf2-mn1fbSAhXGJSwKHZdGD4oQFegmMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.digar.ee%2Ffarhiiv%2Fen%2Fdownload%2F252022&usq=AFOjCNFBFKCnES6b8wOVHjKmb7kpe674qw&sig2=rKOkn4k5FZNCT-T-KOh3Mg> [Kasutatud 27.03.2017]
- Avaliku teenistuse seadus* (2012) RT I, 06.10.2016, 3.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L., 2011. *Designing and conducting mixed methods research*. Los Angeles: Sage.
- Eesti Rahvusraamatukogu, 2008. *Raamatukogusõnastik*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://web3.nlib.ee/termin/public_term/ [Kasutatud 01.12.2014].
- Eesti Standardikeskus, 2012. *Ehitiste tuleohutus. Osa 6: Tuletõrje veevarustus. EVS 812-6:2012*, Tallinn: Eesti Standardikeskus.
- Eintalu, T., 2007. Seadus ja eetika: Avaliku teenistuse eetikakoodeksi juhtum. *Akadeemia*, nr 10, lk 2210–2232.
- Erelt, M., Erelt, T. & Ross, K., 2007. *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Erelt, T., Leemets, T., Mäearu, S. & Raadik, M., 2013. Päring. Rmt: *Eesti õigekeelsussõnaraamat*. [Võrgumaterjal] Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Leitav: <http://www.keelevaab.ee/> [Kasutatud 04.01.2017].
- Evans, B., 2010. Foucault's Legacy: Security, War and Violence in the 21st Century. *Security Dialogue*, 41(4), pp. 413–433. Leitav: Sage Journals Online. [11.10.2014].
- Giorgi, A. 1999. A Phenomenological Perspective on Some Phenomenographic Results on Learning. *Journal of Phenomenological Psychology*, 30(2), pp. 68–93.
- Goodchild, M., Perucic, A.-M. & Nargis, N., 2016. Modelling the Impact of Raising Tobacco Taxes on Public Health and Finance. *Bulletin of the World Health Organization*, 94(4), pp. 250–257.
- Guthan, H., 2008. *Meeskonna juhtimine ja koostöö. Koolitusmaterjal*. Tallinn: OÜ Inscape Baltic.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

- Häädemeeste Vallavolikogu, 2002. *Alkohoolse joogi jaemüügil kitsenduse kehtestamine. Määrus. RT IV, 03.06.2014, 31.*
- Jaani, K., 2014. *Eakate jalakäijate liikluskäitumine sõidutee ületamisel Harjumaa näitel. Magistritöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.*
- Jamnes, P. & Savisaar, K., 1998. *Karjäär – redel või tee?. Tallinn: Kirjastus Koolibri.*
- Justiitsminister, 2007. *Vangla territooriumile käitise rajamise lepingu nõuded. Määrus. RTL 2001, 83, 1142.*
- Jürgenson, K., 2013. *Intervjuu Kalle Jürgensoniga [Intervjuu] (03.12. 2013).*
- Kasik, R., 2007. *Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.*
- Kaufman, J. G. & Widom, C.S. 1999. Childhood Victimization, Running Away, and Delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36, pp. 347–370.
- Klopets, M., 2016. *Valitsus kehtestas legaalse sisserände piirarvuks 1317 inimest. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/et/uudised/valitsus-kehtestas-legaalse-sisserande-piirarvuks-1317-inimest-0> [Kasutatud 04.01.2017].*
- Kopli, T., 2014 *E-kiri SKA töötajatele [E-kiri] (11.02.2014).*
- Kula, K., 2017. Tartu ülikooli ööraamatukogu avab tänasest ukсед. *Tartu Postimees*, [Võrgumaterjal] Leitav: <http://tartu.postimees.ee> [Kasutatud 02.01.2017].
- Kõverjalg, A., 2003. *Üliõpilastööde koostamise meetodika. Tallinn: Sisekaitseakadeemia Kirjastus.*
- Laherand, M.-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Sulesepp.*
- Larsson, J. & Holmström, I., 2007. Phenomenographic or Phenomenological Analysis: Does it Matter? Examples from a Study on Anaesthesiologists' Work. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 2(1), pp.55–64.
- Liivamägi-Hitrov, A. & Kask, K., 2016. *Lapse küsitlemise käsiraamat. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/lapsekysitlemisekasiraamat> [Kasutatud 05.01.2017].*
- Luhaveer, O. toim., 1996. Ahti. Rmt: *Mereleksikon. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, lk 12.*
- Mänd, M.-L., 2013. *Kaitsetahte seos riigikaitseõpetusega Tallinna gümnaasiumite näitel. Magistritöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.*
- Miilits, T., 2012. *Noorte sõidukijuhtide riskikäitumine Eestis. Magistritöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.*
- Mikk, T., 2012. *Pärimisõigus. 2. trükk. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.*

- Monash University, 2012. *Harvard Referencing Guide*. [Võrgumaterjal]
Leitav: <http://guides.lib.monash.edu/citing-referencing/harvard> [Kasutatud 11.12.2014].
- Neider-Veerme, H., 2012. *Koostöö tõhusus piirihalduse mitmetasandilisel korraldamisel Frontexi näitel*. Magistritöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Neuman, W. L., 2011. *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. Boston: Pearson.
- Niitsoo, J., 2014. *Esmatasandi- ja keskastmejuhtide eestvedamise profiil Sisekaitseakadeemias ning juhtide arendamine*. Lõputöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Parrillo, V. N. toim., 2008. Digital divide. Rmt: *Encyclopedia of social problems*. Los Angeles, London: Sage, p. 235.
- Piirist piirini, 2008. Toimus kriisikommunikatsiooni koolitus Haapsalus. *Piirist piirini*, nr 2 (3), lk 6.
- Ploom, T., Koolmeister, I., Kangur, A., Lind, S., Pajula, E. & Sirk, I., 2007. *Väärteomenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura.
- Politsei- ja Piirivalveamet, 2014. *Relva soetamine füüsilisele isikule*. [Võrgumaterjal]
Leitav: <http://politsei.ee/et/teenused/relvaluba/> [Kasutatud 01.12.2014].
- Politseiamet, 2002. *Majanduskuritegude menetlemise käsiraamat*. Tallinn: Politseiamet.
- Pollitt, C. & Bouckaert, G., 2000. *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. s.l.: Oxford University Press.
- Rahandusministeerium, 2016. *Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2017-2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.fin.ee/arengukava> [Kasutatud 04.01.2017].
- Raska, E., 2005. Ühiskonna turvalisus kui missioon. Rmt: *Eesti edu hind: Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 161–169.
- Research Methods Knowledge Base, 2014. *Web Center for Social Research Methods*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.socialresearchmethods.net/kb/index.php> [Kasutatud 01.12.2014].
- R. L. väärteoasi liikluseaduse § 228 järgi, 2014, 3-1-1-22-14.
- Roosimaa, R. & Tabur, L., 2012. Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse loomise taust ja protsess asjaosaliste ekspertide pilgu läbi. Rmt: L. Tabur & A. Talmar-Pere, toim-d. *ViAble Security. Haritud turvalisus*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, lk 62–84.
- Saar, A., 2002. *Millised on ühiskonna ootused avalikule sektorile? Ettekanne*. Tallinn, Sisekaitseakadeemia 12.04.2002 konverents: avaliku teenistuse usaldusväärsus ja kompetentsus.

Sachs, J., 2002. A Path Model for Students' Attitude to Writing a Thesis. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 46(1), pp. 99–108.

Saldana, J., 2009. *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. London: Sage.

Sarkar, N. N. & Sarkar, R., 2005. Sexual Assault on Woman: Its Impact on Her Life and Living in Society. *Sexual and Relationship Therapy*, Volume 20, pp. 407–419.

Schmidt, K., 2014. *Dividendide väljamaksete mõju sotsiaalmaksu laekumisele*. Lõputöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Sikk, R., 2014. Vene noored õpivad Eestit kaitsma. *Eesti Päevaleht*, 4. aprill, lk 7.

Sisekaitseakadeemia, 2014. *Sisekaitseakadeemia Politsei- ja piirivalvekolledži põhimäärus*. Rektori 05.03.2014 käskkiri nr 1.1-2/12. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.sisekaitse.ee/politsei-ja-piirivalvekolledz/kolledzist/tutvustus/> [Kasutatud 02.11.2016].

Sisekaitseakadeemia, 2016. *Töökeskkonnandukogu moodustamine ja töökeskkonna volinike valimine*. Rektori 06.12.2016 käskkiri nr 1.1-2/52.

Sootak, J. & Pikamäe, P., 2009. *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura.

Statistikaamet, 2014a. *Registreeritud kuriteod astme/liigi järgi*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/02Kuritegevus/02Kuritegevus.asp [Kasutatud 15.11.2014].

Statistikaamet, 2014b. *Päästeteenistuste registreeritud sündmused liigi ja piirkonna/maakonna järgi*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=JS41&ti=P%C4% C4STETEENISTUSTE+REGISTREERITUD+S%DCNDMUSED+LIIGI+JA+PIIRKONNA%2FMAAKONNA+J%C4RGI&path=../Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/03Paastetenistus/&lang=2 [Kasutatud 05.12.2014].

Statistikaamet, 2017. *Ehitushinnaindeksi muutus võrreldes eelmise aastaga*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.stat.ee/34191> [Kasutatud 23.03.2017].

The Harvard Referencing Manual, 2014. *Harvard Style*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://libweb.surrey.ac.uk/library/skills/Harvard%20Referencing%20Guide/index.htm> [Kasutatud 10.12.2014].

Tiivel, R., 2005a. Abikaasade varasuhetest abieluvararegistri ja kinnistusraamatu valguses. *Juridica*, XIII(VII), lk 439–450.

Tiivel, R., 2005b. Kinnistamine kohtulahendi alusel. *Juridica*, XIII(III), lk 209–217.

Tooding, L.-M., 2007. *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

University of Surrey, 2014. *The Harvard Referencing Manual*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://libweb.surrey.ac.uk/library/skills/Harvard%20Referencing%20Guide/index.htm> [Kasutatud 11.12.2014].

University of Western Australia, 2014. *Harvard citation style*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://guides.is.uwa.edu.au/content.php?pid=43218&sid=318559> [Kasutatud 11.12.2014].

Vernik, J., 2014. *Vabatahtlike osalemine Eesti merepäästesüsteemis. Magistritöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Õunapuu, L., 2012. *Valimid kvantitatiivsetes ja kvalitatiivsetes uurimustes*. Tartu Ülikool. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.eope.ee/_download/euni_repository/file/3402/sisu-pakett3.zip/index.html [Kasutatud 01.12.2014].

Lisa 1. Annotatsiooni näidis

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPU- VÕI MAGISTRITÖÖ ANNOTATSIOON

Kolledž/instituut	Kaitsmise kuu ja aasta
Töö pealkiri eesti keeles: Töö pealkiri võõrkeeles: <i>Lühikokkuvõte</i>	
Lisad: CD, DVD jms	
Võtmesõnad: link Eesti märksõnastikule	
Võõrkeelsed võtmesõnad:	
Säilitamise koht:	
<p>Töö autor: <i>(nimi)</i></p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalistest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud.</p> <p>Annan Sisekaitseakadeemia tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu ja paber kandjal Sisekaitseakadeemia raamatukogus kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.</p> <p>Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p> <p>Allkiri: Kommentaar (soovi korral)</p>	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Kaasjuhendaja:	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor / instituudi juhataja:	Allkiri:

Lisa 2. Lõputöö tiitellehe näidis

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Liia Laas

**LOOMSE BIOLOOGILISE VARA KAJASTAMINE
EESTI ETTEVÕTETE MAJANDUSARVESTUSES**

Lõputöö

Juhendaja:

Maret Güldenkoh, MBA

Tallinn 2015

Lisa 3. Magistritöö tiitellehe näidis

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Sten-Fred Pöder

**ELEKTROONILISE SIMULEERITUD ÕPIKESKKONNA
RAKENDAMINE SISETURVALISUSE ASUTUSE
TEGEVUSE JA KOOSTÖÖ TÕHUSTAMISEL**

Magistritöö

Juhendaja:

Raul Savimaa, PhD

Kaasjuhendaja:

Marek Link, MA

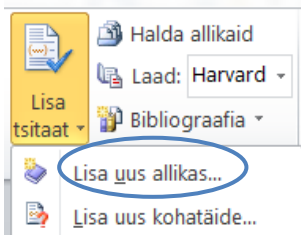
Tallinn 2015

Lisa 4. Tekstisisene viitamine Wordi abil

Kõige lihtsam on tekstisest viitamist teha Wordi abil. Selleks võta lahti menüüribalt „VIITED” (inglisekeelses versioonis *References*).

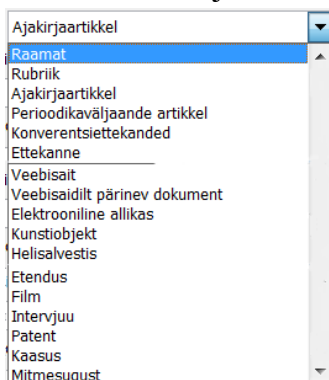

1. Allika tsiteerimiseks vali „Lisa tsitaat” (*Insert Citation*) ja „Lisa uus allikas...” (*Add new source*). Vali tekstisese viitamise süsteemiks „Laad” *Harvard – Anglia*

2. Kuvatakse hüppikaken „Allika loomine” (*Create Source*)

3. Vali rippmenüüst allika tüüp, mida kasutad (nt raamat, ajakirja artikkel, veebisait), metaandmete väljad kohandatakse allika tüübi järgi.

4. Määra „Keel” (nt ingliskeelse allika puhul vali inglise keel ja eestikeelse allika puhul eesti keel). Selles sõltub hilisem allikate keelekasutus (näiteks, kas leheküljed on kuvatud p. (*pages*) või lk (lehekülg)).

5. Täida vajalikud metaandmed. Vaikimisi kuvatakse kohustuslikud andmeväljad, kuid lisainformatsiooni olemasolul tuleb kuvada kõik bibliograafiaväljad.

Kuva kõik bibliograafiaväljad

Allika tüüp Raamat Keel Vaikiväärtus

Bibliograafiaväljad Harvard - Anglia 2008

Autor Ploom, T., Koolmeister, I., Kangur, A., Lind, S., Pajula, E. & Sirk, I. Redigeeri

Korporatiivne Autor

Pealkiri Väärteomenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne

Aasta 2007

Linn Tallinn

Avaldaja Juura

Edition

Kuva kõik bibliograafiaväljad

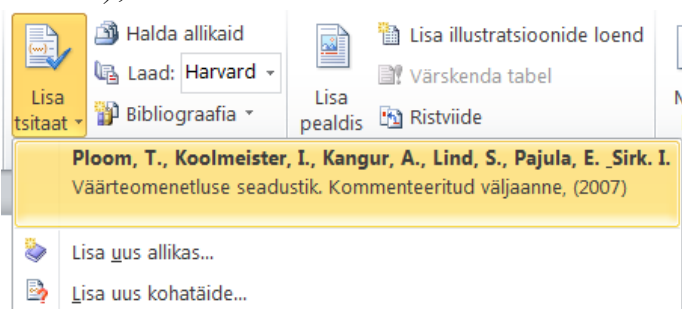
Sildinimi Flo07

OK Loobu

6. Pärast allikate sisestamist lisatakse tsitaadile viide allikale.

(Ploom, T., Koolmeister, I., Kangur, A., Lind, S., Pajula, E. & Sirk, I., 2007)

7. Hiljem saab lisatud allikatele korduvalt viidata. Kui valida „Lisa tsitaat” (*Insert Citation*), kuvatakse viidete nimekiri.

8. Kasutatud allikate loetelu loomiseks vali „Bibliograafia” (*Bibliography*) ja sobiv kujundus. Luuakse automaatselt kasutatud kirjanduse loetelu, mis on tähestikulises järjestuses. Vajaduse korral saad pealkirja „Bibliograafia” ümbersõnastada näiteks „Viidatud allikate loetelu”.
9. Viite muutmiseks tuleb see vasaku hiireklahviga aktiivseks teha – teksti esietõstuvärv muutub halliks ja ilmub noolekujutisega nupp. Nupule klõpsates kuvatakse rippmenüü. Valida „Redigeeri tsitaati” (*Edit Citation*). Hüpickna avanedes saab lisada ka leheküljenumbriid.